

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HUDUMA NA MAENDELEO YA JAMII

TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU NA SHUGHULI ZA
KAMATI KWA MWAKA 2019/2020

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

Idara ya Kamati za Bunge

S. L. P. 941,

DODOMA.

6 FEBRUARI, 2020

YALIYOMO

ORODHA YA VIELELEZO.....	i
VIFUPISHO	ii
SEHEMU YA KWANZA.....	1
1.0 UTANGULIZI.....	1
1.1 Muundo wa Kamati	1
1.2 Majukumu ya Kamati.....	2
1.3 Shughuli zilizotekelezwa na Kamati	2
SEHEMU YA PILI	3
2.0 UCHAMBUZI KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI	3
2.1 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo	3
2.2 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji Maoni ya Kamati na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019 na mwelekeo wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020	4
2.3 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za Utendaji wa Wizara na Taasisi	4
2.3.1 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	4
2.3.2 Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.....	10
2.3.3 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia	12
2.4 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya Mwaka	14
2.5 Kupokea Maoni ya Wadau kuhusu Mafanikio na Changamoto za Mfumo wa Elimu katika Sekta ya Elimu Tanzania.	15
2.6 Kupokea na kujadili Taarifa za Wizara na Taasisi zake kuhusu Utekelezaji wa Majukumu na Bajeti kwa kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba 2019)	16
2.6.1 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia	16
2.6.2 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	23
2.6.3 Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.....	36
2.7 Mafunzo kwa Wajumbe wa Kamati	43
3.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	44
3.1 Maoni ya Jumla	Error! Bookmark not defined.
3.2 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto.....	44
3.3 Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo	49
3.4 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia	50
SEHEMU YA NNE.....	55
4.0 HITIMISHO	55
4.1 Shukrani	55
4.2 Hoja.....	57

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na. 1:	Ukusanyaji wa Maduhuli –Fungu 46 (Julai - Disemba, 2019)	17
Kielelezo Na. 2:	Upatikanaji wa Fedha - Fungu 46 (Julai - Disemba, 2019).....	18
Kielelezo Na. 3:	Bajeti ya Wizara ya Elimu (Fungu 46) kwa miaka 5	19
Kielelezo Na. 4:	Bajeti ya Wizara ya Afya (Fungu 52) kwa miaka 5.....	25
Kielelezo Na. 5:	Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Fungu 52	26
Kielelezo Na. 6:	Upatikanaji wa Fedha – Fungu 53 (Julai - Disemba, 2019)	29
Kielelezo Na. 7:	Upatikanaji wa fedha - Fungu 96 (Julai - Disemba 2019)	37

VIFUPISHO

BAKITA	-	Baraza la Kiswahili Tanzania
DIT	-	Dar es Salaam Institute of Technology
DTT	-	Digital Terrestrial Television
EPOCA	-	Electronic and Postal Communications Act
FTA	-	Free to Air
KCMC	-	Kilimanjaro Christian Medical Centre
NACTE	-	National Council for Technical Education
NHIF	-	National Health Insurance Fund
SADC	-	Southern African Development Community
SDG	-	Sustainable Development Goals
TAPIE	-	Tanzania Association of Private Investors in Education
TCRA	-	Tanzania Communication Regulatory Authority
TENMET	-	Tanzania Education Network/Mtandao wa Elimu Tanzania
TFF	-	Tanzania Football Federation
TMDA	-	Tanzania Medicines & Medical Devices Authority

TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU NA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HUDUMA NA MAENDELEO YA JAMII KWA MWAKA 2019/ 2020

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016 napenda kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii kuhusu utekelezaji wa Majukumu na shughuli za Kamati kwa kipindi cha Mwaka 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 123 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, Taarifa hii imegawanyika katika Sehemu Kuu Tatu. Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi wenye kueleza Muundo, Majukumu ya Kamati na kuainisha shughuli zilizotekelezwa na Kamati; Sehemu ya Pili inaeleza kuhusu namna Kamati ilivyotekeleza Majukumu yake na yaliyobainika wakati wa utekelezaji huo; Sehemu ya Tatu inatoa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati na mwisho kabisa ni Hitimsho la Taarifa.

1.1 Muundo wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Nyongeza ya Nane 5 (5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, Kamati ya Huduma na Maendeleo ya Jamii imepewa jukumu la kusimamia shughuli za Wizara tatu kama ifuatavyo: -

- a) Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto;
- b) Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; na
- c) Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Majukumu ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii ni kama yalivyoainishwa kwenye Nyongeza ya Nane, 7 (1) (a-d) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016 kuwa ni: -

- a) Kushughulikia Bajeti ya Wizara inazosisimamia;
- b) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- c) Kushughulikia Taarifa za utendaji za kila mwaka za Wizara hizo pamoja Taasisi zilizo chini yake; na
- d) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

1.3 Shughuli zilizotekelezwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, katika Kipindi cha Mwaka 2019/2020, Kamati ilitekeleza majukumu yake mbalimbali kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge. Shughuli ambazo Kamati imezitekeleza ni pamoja na:-

- a) Kufanya ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019;
- b) Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019 na mwelekeo wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020;
- c) Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za utendaji wa Wizara na Taasisi inazosisimamia;
- d) Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za utendaji na utekelezaji wa bajeti wa Wizara na Taasisi kwa kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba 2019);
- e) Kupokea Maoni ya Wadau kuhusu masuala mbalimbali; na
- f) Kushiriki Semina za mafunzo.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Kama ilivyoielezwa awali, katika kipindi cha Mwaka 2019/2020 Kamati imetekeleza majukumu yake ya Kikanuni kwa kufanya yafuatayo: -

2.1 Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 98(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, mnamo mwezi Machi, 2019 Kamati ilikagua baadhi ya Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019 iliyo chini ya Wizara zinazosimamiwa na Kamati.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikagua jumla ya Miradi 7 iliyopo katika Mkoa wa Dar Es Salaam na Pwani. Miradi hiyo ni pamoja na;-

- i) Mradi wa Upanuzi na Ukarabati wa Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam;
- ii) Mradi wa Ukarabati wa Chuo Kikuu Ardhi;
- iii) Mradi wa Upanuzi na Ukarabati wa Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere- Kigamboni;
- iv) Mradi wa Ukarabati wa Taasisi ya Ustawi wa Jamii – Kijitonyama;
- v) Mradi wa Hospitali ya Rufaa ya Mkoa Mwananyamala -Dar es salaam;
- vi) Mradi wa Uimarishaji wa Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Pwani – Tumbi; na
- vii) Mradi wa Ujenzi wa Eneo la Changamani la Michezo- Dar es salaam.

Mheshimiwa Spika, Taarifa za kina kuhusu utekelezaji wa Miradi hiyo ziliwasilishwa kwenye Taarifa za Bajeti zilizowasilishwa Bungeni mwezi Mei, 2019.

2.2 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji Maoni ya Kamati na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019 na mwelekeo wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020

Mheshimiwa Spika, mara baada ya ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za utekelezaji Maoni ya Kamati na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020. Shughuli hii ilifanywa kwa kuzingatia Kanuni ya 98(2) ya Kauni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, katika Taarifa hiyo, yapo baadhi ya maoni ambayo Kamati ilibaini kuwa hayajafanyiwa kazi kikamilifu na iliendelea kuyasisitiza katika Taarifa yake. Aidha, kuhusu utekelezaji wa bajeti kwa maana ya Mwaka wa Fedha 2018/2019 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi kwa Mwaka wa Fedha, 2019/2020 taarifa ya kina ni kama ilivyowasilishwa kwenye Bunge la Bajeti Mwezi Mei, 2019.

2.3 Kupokea, kuchambua na kujadili Taarifa za Utendaji wa Wizara na Taasisi

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi cha Mwaka 2019/2020 Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za Utendaji wa Wizara na Taasisi zake kama ifuatavyo: -

2.3.1 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

Mheshimiwa Spika, Katika Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa zifuatazo:-

**a) Utekelezaji wa Lengo Namba 3 la Malengo ya Maendeleo Endelevu
(*Good Health and Well-Being*)**

Mheshimiwa Spika, Tanzania ni nchi mwanachama wa Umoja wa Taifa ambayo inawajibika katika kutekeleza Malengo ya Maendeleo Endelevu

(*Sustainable Development Goals – SDGs*). Kamati ya Huduma ikiwa na wajibu wa kuisimamia na kuishari Serikali hususan Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, ilipokea Taarifa ya utekelezaji wa Lengo Namba 3 la Malengo ya Maendeleo Endelevu linalohusu Afya.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Wizara ilieleza utekelezaji wa lengo hili umekuwa na mafanikio kutokana na yafuatayo:-

- i) Kuendelea kupungua kwa vifo vya akina mama na watoto;
- ii) Kupungua kwa maambukizi ya UKIMWI kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto;
- iii) Kupungua kwa maambukizi ya UKIMWI kutoka **asilimia 5.1** mwaka 2011/2012 hadi **asilimia 4.7** mwaka 2016/2017;
- iv) Kuendelea na ujenzi wa miundombinu ya afya vikiwemo vituo vya afya na Hospitali za Mikoa;
- v) Ongezeko la vifaa, vifaa tiba na vitendanishi; na
- vi) Uboreshaji wa maslahi ya watumishi wa afya kama malengo (*Targets*) na viashiria (*Indicators*) zinavyoeleza.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, Kamati ilielezwa uwepo wa changamoto zinazoikabili Wizara katika kutekeleza Lengo hili, baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na:-

- i) Ukosefu wa huduma za dharura ikiwemo upasuaji kwenye vituo vya afya hususan kwa mama na mtoto;
- ii) Wigo mdogo wa wananchi waliopo katika mfumo wa bima ya afya (**asilimia 33**) ikilinganishwa na Lengo 3.8 linalotaka watu wote wawe kwenye Bima (*Universal Health Coverage*);
- iii) Upungufu wa watumishi na wataalamu wa afya kwa takribani asilimia 52;

- iv) Ongezeko la magonjwa yasiyoambukiza; na
- v) Upatikanaji mdogo wa fedha ikilinganishwa na mahitaji ya mipango na mikakati ya afya.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa jitihada hizi hata hivyo, Kamati imebaini ukosefu wa fedha za kutosha unachangia kukwamisha utekelezaji mzuri wa Lengo. Kamati inaamini kuwa afya ndiyo utajiri wa Taifa lolote kama Mwanazuoni kutoka Marekani Pinkerton FJ. Alivyowahi kusema " *The wealth of the nation depends upon the health of its people or the health of the people determines the wealth of the nation*". **Hivyo Kamati inaendelea kuisitiza Serikali kuendelea kuwekeza fedha za kutosha katika Sekta ya Afya ili kutekeleza lengo hili kikamilifu.**

b) Hospitali ya Mloganzila

Mheshimiwa Spika, katika kikao cha Kamati kilichofanyika mwezi Agosti, 2019, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa Majukumu ya Hospitali ya Mloganzila. Taarifa hiyo ilionesha kuwa tangu kuanzishwa kwake, kumekuwa na ongezeko la idadi ya wagonjwa wa ndani na nje kwa **asilimia 48**, wagonjwa wa upasuaji kwa **asilimia 107** na ongezeko la makusanyo ya mapato.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, Kamati ilielezwa juu ya changamoto ambazo Hospitali inakutana nazo, baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na upungufu wa watumishi kwa **asilimia 50**, ukosefu wa nyumba za Watumishi na ukosefu wa utaalamu kwenye kutumia vifaa vya kisasa vilivyopo hali inayoathiri utendaji bora wa Hospitali hiyo ya kisasa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa changamoto ya watumishi inaathiri utekelezaji mzuri wa majukumu. Hospitali hii ni moja

ya Hospitali ambazo zimejengwa kisasa na ni Hospitali ya mfano. Serikali ione namna nzuri ya kuitumia Hospitali hii kwa manufaa ya Watanzania.

c) **Chuo cha Maendeleo ya Jamii - Tengeru**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Wizara kuhusu Utendaji wa Chuo cha Maendeleo ya Jamii Tengeru kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019. Taarifa hiyo ilifafanua masuala mbalimbali yakiwemo utendaji kazi wa Chuo, hali ya upatikanaji wa fedha na changamoto ambazo Chuo kinakumbana nazo.

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha 2018/2019, Chuo kiliidhinishiwa jumla ya **shilingi Bilioni 4.7**. Kufikia Mwezi Juni, 2019 kiasi cha **shilingi Bilioni 3.5** sawa na **asilimia 74.4** ya kiasi cha **shilingi Bilioni 4.7** kilichoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha wa 2018/2019 kilikuwa kimepokelewa. Aidha, kuhusu ukukusanyaji wa Maduhuli Kamati ilijulishwa kuwa, hadi kufikia mwezi Juni, 2019 Chuo kilifanikiwa kukusanya kiasi cha **shilingi Bilioni 1.73** sawa na **asilimia 82** ya **shilingi Bilioni 2.1** zilizokadiriwa kukusanywa katika mwaka huo wa fedha.

Mheshimiwa Spika, upatikanaji huo wa fedha uliwezesha Chuo kutekeleza baadhi ya majukumu iliyojipangia. Sambamba na majukumu hayo, Kamati pia ilielezwa juu ya changamoto mbalimbali ambazo Chuo inakumbana nazo. Changamoto hizo ni pamoja na

- i) Ukosefu wa Bajeti ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo;
- ii) Ukosefu wa Uwanja wa michezo na Hosteli kwa ajili ya wananchuo;
- iii) Ukosefu wa Hati miliki ya eneo la Chuo; na
- iv) Uchakavu wa Miundombinu zikiwemo kumbi za mihadhara.

d) Mamlaka ya Dawa na Vifaa Tiba Tanzania (TMDA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa kuhusu utendaji wa Mamlaka ya Chakula na Vifaa Tiba (TMDA) ambayo hapo awali ilikuwa ikiitwa Mamlaka ya Chakula na Dawa (TFDA). TMDA imeanza kutekeleza majukumu yake rasmi tarehe 1 Julai, 2019 baada ya Serikali kuhamisha majukumu ya Chakula na Vipodozi kutoka TFDA kwenda Shirika la viwango Tanzania (TBS) na hii ni kwa mujibu wa Sheria Na. 4 cha Sheria ya Dawa na Vifaa Tiba, Sura 219.

Mheshimiwa Spika, kwa sasa majukumu ya TMDA ni pamoja na Kuhakikisha ubora, usalama na ufanisi wa chakula, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi; Kutathmini na kusajili chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi; na Kusajili maeneo na kutoa vibali vya biashara ya chakula, dawa, vipodozi, vifaa tiba na vitendanishi;

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa majukumu yake, yapo baadhi ya mafanikio ambayo Mamlaka imeyapata tangu kuanzishwa kwake. Mafanikio hayo ni pamoja na:-

- i) Kuwa kitovu cha umahiri (*Centre of Excellence*) katika tathmini na usajili wa dawa barani Afrika;
- ii) Kufikia hatua ya umahiri (*Maturity Level 3*) ya mifumo ya udhibiti wa dawa kwa mujibu wa viwango vya WHO na kuifanya Tanzania kuwa nchi ya kwanza Barani Afrika kufikia hatua hiyo;
- iii) Kupata ithibati ya ISO katika mifumo ya uchunguzi wa kimaabara wa chakula ikiwa ni pamoja na maabara ya mikrobailojia; na
- iv) Kulinda afya ya jamii kwa kupunguza kwa kiasi kikubwa uwepo wa bidhaa duni na bandia kwenye soko kwa kuweka mifumo mahiri ya udhibiti kutoka **asilimia 18** mwaka 2003 hadi **asilimia 1** mwaka 2019.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, Kamati ilielezwa changamoto kuu mbili ambazo zimekuwa kikwazo katika utekelezaji bora wa majukumu ya TMDA. Changamoto hizo ni kama ifuatavyo: -

- i) Ukosefu wa sheria moja ya dawa, vifaa tiba na vitendanishi ili kukidhi mahitaji ya sasa ya udhibiti kwa kuwa hata makosa na adhabu katika sheria iliyopo zimepitwa na wakati; na
- ii) Uhaba wa watumishi na hususan wakaguzi katika vituo vya forodha, tathmini ya bidhaa na uchunguzi wa kimaabara.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi nzuri inayofanywa na TMDA na changamoto wanazokumbana nazo lakini pia *Kamati imebaini uwepo wa changamoto ya baadhi ya bidhaa ambazo nyingine siyo salama kwa matumizi ya binaadamu kuingizwa nchini kutokana na uwepo wa mipaka isiyo rasmi. Kamati inaona kuna haja ya kuweka mifumo bora ya udhibiti kwenye mipaka hiyo maarufu kama Njia za Panya.*

- e) **Utendaji wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) kuhusu changamoto na utatuzi wake katika mabadiliko ya huduma za vifurushi ya Bima ya Afya.**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya NHIF ambayo ilieleza masuala mbalimbali ya utendaji yenye kuonyesha mafanikio mbalimbali kama ifuatavyo: -

- i) Kuendelea kujumuisha makundi mbalimbali ya wanachama katika Mfuko;
- ii) Kuendelea kuongeza usajili wa vituo vya kutoa huduma katika ngazi zote; na
- iii) Kuanzisha mpango wa kupelekea Madaktari Bingwa katika maeneo ya pembezoni;

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo, Kamati ilielezwa kuhusu changamoto ambazo NHIF inazokumbana nazo katika utoaji wa huduma. Changamoto hizo ni pamoja na:-

- i) Kupanda kwa bei za huduma za afya;
- ii) Uhiari mdogo wa wananchi kujiunga na Mfuko; na
- iii) Kuongezeka kwa magonjwa yasiyoambukiza kama sukari, presha n.k ambayo yanatumia fedha nyingi kuyatibu na hivyo kuongeza mzigo mkubwa kwa Mfuko.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kuna haja ya kuongeza elimu ya namna ya kupambana na magonjwa haya yasiyoambukiza ili kupunguza mzigo wa kuyatibu.

2.3.2 Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Wizara hii, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Wizara pamoja na Taasisi zilizo chini ya usimamizi wake kama ifuatavyo:-

- a) **Changamoto za usimamizi na udhibiti wa Sekta ya Habari na hususan vyombo vya kurusha matangazo (visimbuzi) kwa njia ya televisheni.**

Mheshimiwa Spika, Taarifa ilieleza kuwa katika utekelezaji wa jukumu lake kuu la kusimamia vyombo vya habari kwa maana ya miundombinu ya kurusha matangazo kwa mujibu wa Sheria, TCRA ilitoa leseni za ujenzi wa Miundombinu ya utangazaji (DTT) na kuendelea kuzisimamia ili ziweze kufuata masharti ya ujenzi na usambazaji wa miundombinu husika.

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa majukumu hayo, TCRA imeeleza uwepo wa changamoto zifuatazo:-

- i) Waliopewa leseni hawakuweza kujenga na kusambaza miundombinu kulingana na makubaliano ya usambazaji;

- ii) Wamiliki wa televisheni walikuwa wakiwalipisha fedha wateja ili kuweza kutazama maudhui yasiyopaswa kulipiwa; na
- iii) Wenye leseni za maudhui ya nje ya kulipia nao walikuwa wakiwalipisha wateja maudhui ya ndani (FTA-Local) yasiyopaswa kulipiwa licha ya leseni zao kutoruhusu urushaji wa chaneli za ndani (*Local channels*) ambapo ni kinyume na kifungu Na. 13(4) cha EPOCA

Mheshimiwa Spika *uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa kuna changamoto za kisheria ambazo zinaathiri Sekta hii muhimu. Kamati inaendelea kushauri Wizara ya Habari pamoja na TCRA wakae kwa pamoja na waiangalie sheria hii na kushauri namna bora ya kufanya ili kukuza Tasnia hii muhimu.*

b) Mkakati wa Baraza la Kiswahili Tanzania (BAKITA) wa kukuza Lugha ya Kiswahili

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya BAKITA ilieleza chimbuko la lugha ya Kiswahili kuanza kutumika katika nchi zilizo Kusini Mwa Jangwa la Sahara (SADC) kuwa ni Mkutano wa Wakuu wa Nchi wanachama uliofanyika tarehe 18 Agosti, 2019 jijini Dar es salaam. Kamati ilielezwa kuwa pamoja na masuala ya Kiswahili kuwa ni moja ya fursa katika nchi za SADC, pia huduma zifuatazo zitahitajika katika mikutano hiyo. Huduma hizo ni pamoja na: - Ukalimani na tafsiri mbalimbali, Ufundishaji wa Kiswahili katika nchi za SADC, Kutunga vitabu, mitaala ya kufundishia na kujifunza Kiswahili, Uandishi na utangazaji wa habari, na Kuimarika kwa utalii na utamaduni kwa wageni kuja kujifunza na kuifahamu zaidi.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mambo mengine yatakayopatikana kwa Kiswahili kuwa ni lugha ya mawasiliano, Wizara iliainisha Mikakati ya kutumia fursa hizo kama ifuatavyo: -

- i) Kuratibu upatikanaji wa wakalimani wafasiri pamoja na vifaa vya ukalimani kwa ajili ya Mikutano ya SADC;
- ii) Kutambua vijana wa kitanzania wenye uwezo wa kukalimani katika lugha rasmi za SADC;
- iii) Kuandaa Kanzi data ya Wataalamu wa Kiswahili wenye uwezo wa kutoa huduma mbalimbali za Kiswahili katika nchi za SADC;
- iv) Kuratibu ufundishaji wa Kiswahili katika nchi za SADC nje ya mfumo rasmi wa elimu; na
- v) Kuratibu utungaji wa mitaala ya kufundishia Kiswahili SADC nje ya mfumo rasmi wa elimu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuandaa Mkakati huu mzuri ni imani Mkakati huu utasaidia katika kukuza lugha yetu ya Kiswahili na kutoa ajira kwa Watanzania.

2.3.3 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Wizara hii, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa mbalimbali za utendaji kama ifuatavyo: -

a) Utekelezaji wa Lengo Namba 4 la Malengo ya Maendeleo Endelevu (*Quality Education*)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea Taarifa kuhusu namna Wizara inavyotekeleza Lengo hili. Kamati imebaini kuwa kwa kiasi fulani Wizara imefanikiwa katika utekelezaji wa lengo hili. Baadhi ya mambo ambayo yanaonekana kuwa mafanikio ni pamoja na:-

- i) Kuongezeka kwa idadi ya wanafunzi wanaoandikishwa (Wavulana na wasichana katika elimu ya awali, msingi na sekondari kwa wastani wa **asilimia 27.7**;
- ii) Kutekeleza azma ya kuwa na elimu jumuishi kwa kuchapisha nakala 24,400 za vitabu nukta nundu kwa wanafunzi wa shule za msingi na

kununua vifaa vya kufundishia na kujifunzia kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum; na

- iii) Ongezeko la **asilimia 61.2** la idadi ya wanafunzi wanaoandikishwa katika Elimu ya Ufundi pamoja na uboreshaji wa vyuo vya ufundi.

Mheshimiwa Spika, mbali ya mafanikio hayo, Kamati ilielezwa kuhusu changamoto katika utekelezaji wa lengo hili, baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na:-

- i) Ukosefu wa walimu wa kutosha kutokana na ongezeko la wanafunzi wanaoandikishwa;
- ii) Uhaba wa miundombinu kama madarasa, vyoo, maabara na nyumba za walimu; na
- iii) Ukosefu wa vifaa vya kufundishia.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza Serikali kwa mafanikio hayo. Aidha, inashauri nguvu zaidi kwa sasa ielekezwe kwenye ubora ili kuweza kutekeleza vyema lengo hili na kupambana na ujinga na umaskini kama ambavyo mwanazuoni Charles Rangel alivyowahi kusema “A quality education grants us the ability to fight war on ignorance and poverty”

b) Chuo Kikuu Kishiriki cha Sayansi na Teknolojia – Mbeya.

Mheshimiwa Spika, Katika vikao vya Kamati vilivyofanyika mwezi Oktoba, 2019, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Utendaji wa Chuo hiki. Katika Taarifa hiyo masuala mbalimbali yalielezwa yakiwemo ya shughuli kuu za Chuo ambazo ni kutoa mafunzo ya ngazi mbalimbali ikiwemo za stahhada; Kufanya tafiti mbalimbali kwa kuanzisha kurugenzi ya tafiti ili kuwapa wataalamu ujuzi mbalimbali na Kutoa ushauri wa kitaalamu.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2018/2019, Chuo kimeteteleza majukumu mbalimbali yakiwemo ya kutoa elimu, kutoa ushauri wa kitaalamu katika miradi 25 ya ujenzi wa miundombinu ya taasisi mbalimbali; kimeteteleza miradi mbalimbali ya maendeleo ikiwa ni pamoja na Ujenzi wa Maktaba yenye uwezo wa kubeba wanafunzi 2500 ambapo ujenzi wake umekamilika kwa **asilimia 93** kwa awamu ya kwanza. Aidha, Chuo kimekarabati vyumba vya ofisi kwa kiasi cha shilingi **milioni 62** ambazo zilitengwa na chuo na Wizara iliongeza kiasi cha shilingi **milioni 750** kutoka katika mradi wa ESPJ ambao mradi ukikamilika utaweza kutoa ofisi zipatazo 80 zenye kutosha watumishi 320.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi nzuri ambazo Chuo kinafanya, Makamu Mkuu wa Chuo alieleza kuhusu changamoto kuu mbili zinazokikabili Chuo kuwa ni Uchakavu na Upungufu wa miundombinu na Upungufu wa Watumishi katika kada mbalimbali. ***Kamati iliwahi kutembelea Mradi huo wa Ujenzi wa Maktaba mwezi Machi, Mwaka 2018 na inatoa rai ujenzi huo ukamilike mapema ili kuwezesha wanafunzi wengi kupata sehemu ya kujisomea na kufanya rejea ya vitabu na nyaraka mbalimbali.***

2.4 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya Mwaka

(2018/2019) iliyowasilishwa katika Mkutano wa Bunge wa Mwezi Januari, 2019

Mheshimiwa Spika, katika vikao vya Kamati vilivyofanyika mwezi Agosti, 2019 pamoja na majukumu mengine, Kamati ilipokea taarifa za utekelezaji wa maazimio yaliyotolewa na Bunge katika kipindi cha mwezi Februari, 2019 kwa Wizara zote tatu inazosisimamia.

Mheshimiwa Spika, *tathmini ya Kamati inaonesha kuwa yapo baadhi ya Maazimio ambayo bado hayajatekelezwa kikamilifu hususan suala la*

upatikanaji wa fedha za kutekeleza Miradi ya Maendeleo na uhaba wa Watumishi. Kamati itaendelea kuyasisitiza masuala haya kwenye Taarifa hii.

2.5 Kupokea Maoni ya Wadau kuhusu Mafanikio na Changamoto za Mfumo wa Elimu katika Sekta ya Elimu Tanzania.

Mheshimiwa Spika, Katika shughuli za Kamati zilizofanyika mwezi Oktoba, 2019 Kamati ilijadili Mafanikio na Changamoto za Mfumo wa Elimu katika Sekta ya Elimu Tanzania. Ili kuweza kufanikisha shughuli hiyo, Kamati ilialika Wadau mbalimbali wa Sekta ya Elimu kwa ajili ya kupata maoni yao. Mwaliko huo ulitolewa kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (9) ya Kanuni ya Kudumu ya Bunge Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, Wadau mbalimbali waliweza kufika mbele ya Kamati na kutoa maoni yao, Wadau hao ni pamoja na TAPIE, Haki Elimu, Policy Forum, TENMET, UWEZO na TWaweza. Wadau hao walieleza changamoto mbalimbali ambazo ni kikwazo katika mafanikio ya Sekta ya Elimu nchini.

Mheshimiwa Spika, wadau walibainisha Changamoto mbalimbali zinazoikumba Sekta ya Elimu. Changamoto hizo ni pamoja na ukosefu wa walimu wenye sifa, ukosefu wa elimu ya awali, uhaba wa vifaa vya kufundishia, Mitaala isiyoendana na wakati, ukosefu wa vitabu, Mkinzano wa Sera ya Elimu na Sheria ya Elimu, Kukosekana kwa Chombo huru na Jumuishwa cha kusimamia na kuratibu Sekta ya Elimu Msingi nchini, Kodi ya Ardhi na Mgawanyo wa Walimu. Kamati ilipokea maoni hayo na kuyawasilisha kwa Serikali (Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia na Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa – TAMISEMI) kwa ajili ya kufanyiwa kazi. ***Ni Imani ya Kamati kuwa Serikali itafanyia kazi changamoto zote zilizoainishwa na wadau kwa lengo la kuboresha Mfumo wa Elimu nchini.***

2.6 Kupokea na kujadili Taarifa za Wizara na Taasisi zake kuhusu Utekelezaji wa Majukumu na Bajeti kwa kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba 2019)

Mheshimiwa Spika, katika vikao vya Kamati vilivyofanyika kuanzia tarehe 13 hadi 24 Januari, 2020, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za utekelezaji wa majukumu na Bajeti za Wizara na Taasisi inazosisimamia kwa kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba, 2019). Lengo la vikao hivyo lilikuwa ni kupata picha na mwenendo wa utekelezaji wa majukumu, upatikanaji wa fedha, ukusanyaji wa maduhuli na changamoto ambazo Wizara na Taasisi zimekumbana nazo katika kipindi cha nusu mwaka wa bajeti.

2.6.1 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

Mheshimiwa Spika, katika Wizara hii, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Wizara yenyewe, Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu, Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (NACTE) na Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam (DIT) kama ifuatavyo:-

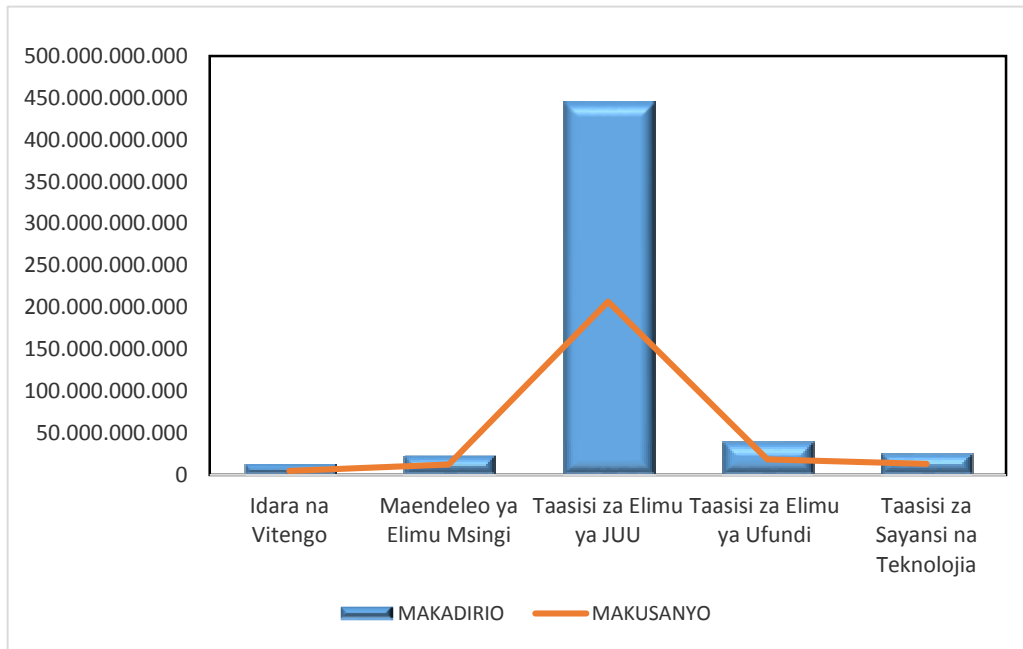
a) Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (Fungu 46)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya Wizara (**Fungu 46**) kuhusu utekelezaji wa majukumu na Bajeti za Wizara na Taasisi inazosisimamia kwa kipindi cha Nusu Mwaka (Julai – Disemba, 2019) na masuala mbalimbali yalibainishwa.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Disemba, 2019 Wizara (**Fungu 46**) ilikuwa imekusanya jumla ya **shilingi 255,390,132,105.51** sawa na **asilimia 46.1** ya kiasi cha **shilingi 553,739,899,119.13** zilizokadiriwa kukusanywa kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa makusanyo ya Idara na Vitengo ni chini ya asilimia hamsini (**asilimia 32.62 ya lengo**). Aidha, Kamati imebaini kuwa makusanyo ya **asilimia 50.8** yanatoka katika Taaasisi za Maendeleo ya Elimu Msingi kama

inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 1 **Kamati inazipongeza Taasisi za Maendeleo ya Elimu Msingi kwa ukusanyaji mzuri.**

Kielelezo Na. 1: Ukusanyaji wa Maduhuli - Fungu 46 (Julai - Disemba, 2019)

Chanzo: Taarifa ya Wizara ya Elimu ya Tarehe 14 Januari 2020 na Usanifu wa Kamati

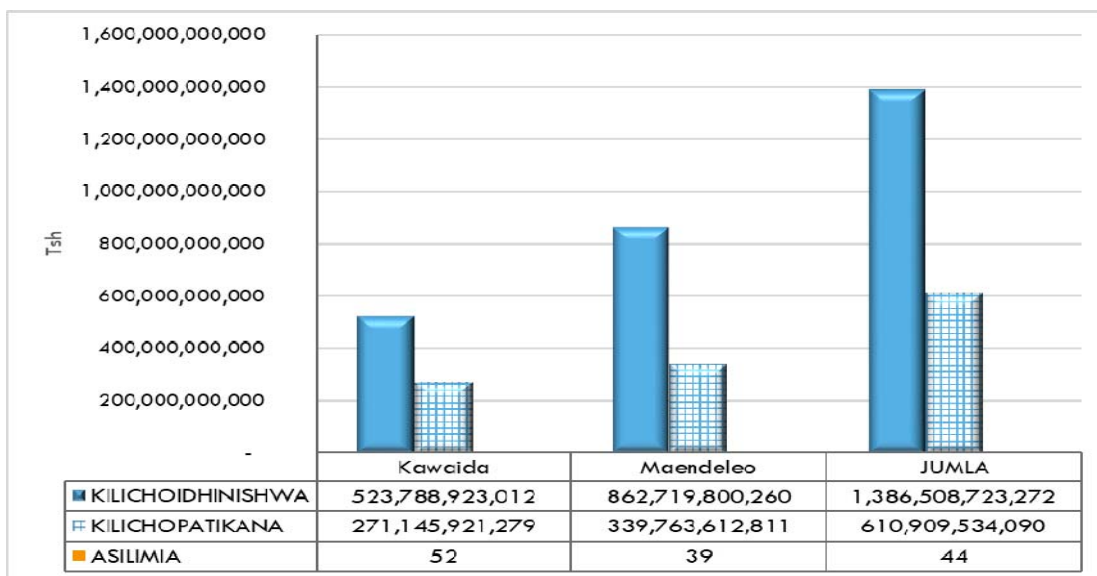
Mheshimiwa Spika, kwa upande wa upatikanaji wa fedha kutoka Serikalini, katika Mwaka wa Fedha 2019/20 Wizara (Fungu 46) ilikadiriwa kutumia jumla ya **Shilingi 1,386,508,723,272.00**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 523,788,923,012.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida (mishahara **Shilingi 450,356,645,012.00** na Matumizi Mengineyo **Shilingi 73,432,278,000.00**) na **Shilingi 862,719,800,260.00** ni kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo (fedha za ndani ni **Shilingi 583,415,000,000.00** na fedha za nje ni **Shilingi 279,304,800,260.00**).

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Disemba 31, 2019 Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi 610,909,534,090.76** sawa na **asilimia 44**. ya bajeti yote iliyoidhinishwa. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 271,145,921,279.12** ni Matumizi ya Kawaida (**Shilingi 197,099,676,089.00** ni kwa ajili ya Mishahara na **Shilingi**

74,046,245,190.12 kwa ajili ya Matumizi Mengineyo). Aidha, Shilingi 339,763,612,811.64 zimepokelewa kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 2.

Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa fedha za OC umezidi kiwango kutokana na nyongeza ya **Shilingi 19,472,049,013.12** katika bajeti ya Matumizi ya Kawaida ya Taasisi ikiwa ni kwa ajili ya kulipa madeni ya stahili za Wahadhiri wa Vyuho Vikuu ikijumuisha pango la nyumba na tuzo za mikataba. ***Kamati inapongeza sana Serikali kwa kuanza kufanya malipo hayo ambayo yalikuwa kero kubwa kwa Wahadhiri wetu.***

Kielelezo Na. 2: Upatikanaji wa Fedha –Fungu 46 (Julai - Disemba, 2019)

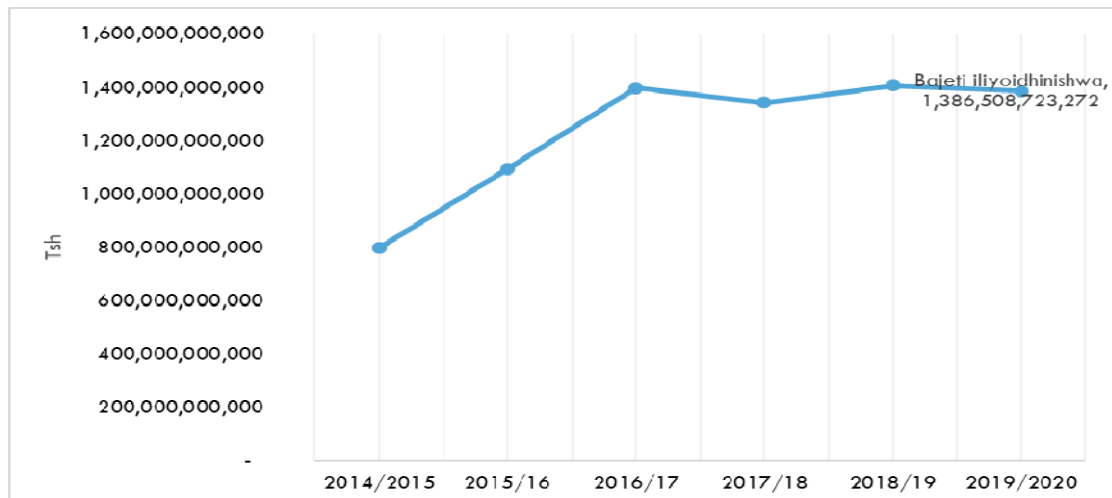

Chanzo: Taarifa ya Wizara ya Elimu ya tarehe 14 Januari na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, ***Kamati pia inapongeza Serikali kwa kuendelea kuongeza bajeti ya Wizara hii muhimu kwa ajili ya utekelezaji bora wa majukumu yake. Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, Bajeti ya Fungu 46 imekuwa ikiongezeka mwaka hadi mwaka kutoka shilingi Bilioni 799.02 mwaka 2014/2015 hadi kufikia shilingi Trilioni 1.38 Mwaka wa Fedha 2019/2020 sawa***

na ongezeko la asilimia 42.3. Kwa ujumla shilingi Trilioni 7.4 zimetengwa kwa ajili ya Elimu kupitia Fungu 46 kwa kipindi cha kuanzia mwaka 2014/2015 hadi 2019/2020 kama inavyoonekana kwenye kielelezo Na. 3. Ikumbukwe kuwa fedha hizi hazijajumuisha fedha zinazotengwa kupitia TAMISEMI kwa ajili ya Elimu. Kamati inaendelea kupongeza jitihada hizi za Serikali ya Awamu ya Tano kwa kuendelea kuona umuhimu wa Elimu nchini na kuongeza bajeti yake mwaka hadi mwaka.

Kielelezo Na 3 Bajeti ya Wizara ya Elimu (Fungu 46) kwa Miaka 5

Chanzo: Taarifa za Wizara ya Elimu (Fungu 46) kwa miaka 5 na Usanifu wa Kamati

b) Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya utendaji wa Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu ilieleza masuala mbalimbali yakiwemo ya hali ya upatikanaji wa fedha ambapo hadi kufikia mwezi Disemba 2019, Bodi ilikuwa imepokea jumla ya shilingi Bilioni 265.96 sawa na asilimia 59.1 ya shilingi Bilioni 450 zilizoidhinishwa na Bunge lako Tukufu. Fedha hizo zimewezesha Bodi kutoa Mikopo kwa Wanafunzi wa mwaka wa kwanza 49,493 sawa na asilimia 108.8 ya wanafunzi 45,485 waliokadiriwa na wale wanaoendela na masomo wapatao 80,579 sawa na asilimia 97.3 ya wanafunzi 82,800 waliokadiriwa.

Mheshimiwa Spika, kuhusu urejeshaji wa mikopo, kwa kipindi cha Julai hadi Disemba 2019, Bodi ilifanikiwa kukusanya jumla ya **shilingi Bilioni 95.13** sawa na **asilimia 43** ya **shilingi Bilioni 221** zilizokadiriwa kukusanywa kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020. Aidha, Kamati ilielezwa kuwa warejeshaji wa mikopo **asilimia 70** wanatoka kwenye Sekta za Umma na **asilimia 30** ni Sekta Binafsi. *Kamati inaendelea kuhimizia Sekta Binafsi kushirikiana na Bodi ili kubaini wanufaika wa mikopo walipo kwenye Sekta hizo na hivyo kuanza kurejesha mikopo hiyo kwa faida ya watazania wengine.*

Mheshimiwa Spika, pamoja na majukumu hayo yaliyotekelezwa, Kamati ilielezwa kuhusu changamoto mbalimbali ambazo zinaikumba Bodi zikiwemo za:-

- i) Upungufu wa watendaji wenye ujuzi mahsusi kama ubunifu wa nyenzo za Ki-TEHAMA na umahiri katika takwimu mahsusi;
- ii) Ukiukwaji wa sheria kwa baadhi ya waajiri na wanufaika; na
- iii) Uwiano katiya uhitaji wa waombaji na mahitjai ya kitaifa ya rasilimali.

c) Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (NACTE)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili taarifa ya NACTE ambayo ilijikita katika kueleza masuala mbalimbali yakiwemo ya utekelezaji wa majukumu, upatikanaji wa fedha na changamoto ambazo inakumbana nazo.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/20, NACTE iliidhinishiwa jumla ya **shilingi 16,288,029,166**. Kati ya Fedha hizo, Matumizi ya Kawaida yaliidhinishiwa **shilingi 11,888,029,166** na **shilingi 4,400,000,000** ziliidhinishwa kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Hadi kufikia tarehe 3 Disemba, 2019 NACTE lilikuwa limepokea jumla ya **Shilingi 4,283,868,903** sawa na **asilimia 26.3** ya fedha yote iliyoidhinishwa na Bunge.

Mheshimiwa Spika, kuhusu ukusanyaji wa Maduhuli, hadi kufikia tarehe 3 Disemba 2019, Baraza lilikuwa limekusanya jumla ya **shilingi 2,709,043,571** sawa na **asilimia 31.3** ya Makadirio ya makusanyo ya **shilingi 8,661,662,500**. Kamati ilielezwa kuwa, Baraza halijafikia lengo la makusanyo yake ya ndani (asilimia 50) kutokana na vyo vingi kuchelewa kuwasilisha malipo ya ada ya uhakiki ubora (*Quality Assurance Fee*) kutoka kwa wanafunzi waliodahiliwa katika dirisha la udahili wa mwezi Oktoba 2019.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa upatikanaji huo wa fedha hizo umewezesha NACTE kutekeleza majukumu mbalimbali yakiwemo yafuatayo:

- i) Kutoa usajili kwa vyo 24 katika bodi za masomo za mbalimbali pamoja na ithibati kwa Vyo 19 katika fani hizo;
- ii) Kuidhinisha kuanzishwa kwa idara/program saba (7) katika jumla ya vyo saba (7) na vyo 17 vimekaguliwa ili kuhakikisha elimu na mafunzo yanatolewa yanalingana na vigezo vilivyowekwa na Baraza;
- iii) Kufuatilia vyo 109 na kufanya tathmini ya ubora wa elimu na mafunzo yanayotolewa katika vyo hivyo na kufuta usajili wa vyo viwili (2), vyo vinne (4) vilizuliwa kudahili wanafunzi ili kuvipa nafasi ya kurekebisha upungufu uliobainika. Aidha, Vyo 103 vilipatiwa ushauri kuhusu namna ya kuboresha utoaji wa elimu ya ufundi na mafunzo;
- iv) Kufanya tathmini ya vyeti vya wahitimu 16,549 vilivyopokelewa kwa ajili ya kutoa namba ya uthibitisho (*Award Verification Number - AVN*) ili kudhibiti uendeshaji wa mafunzo bila kufuata kanuni na sheria zilizowekwa na Baraza, Aidha, utoaji wa AVN umesaidia kuepusha udanganyifu wa wahitimu wanaoendelea na elimu ya juu.

Mheshimiwa Spika, sambamba na majukumu hayo, Kamati ilielezwa juu ya changamoto zifuatazo ambazo NACTE inakumbana nazo: -

- i) Upungufu wa majengo ya ofisi, kumbi za mikutano na sehemu za huduma unaotokana na kupanuka kwa shughuli za Baraza, hasa katika Ofisi za Kanda;
- ii) Upungufu wa rasilimali watu;
- iii) Upungufu wa vitendea kazi kama vile magari kwa ajili ya kurahisisha ufuatiliaji wa kazi za Baraza; na
- iv) Uhaba wa rasilimali fedha kwa ajili ya kutekeleza shughuli za Miradi ya Maendeleo.

d) Taasisi ya Teknolojia (DIT)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya DIT iliyowasilishwa mbele ya Kamati mnamo tarehe 15 Januari 2015 na ilieleza masuala mbalimbali yakiwemo ya hali ya udahili wa wanafunzi, programu zinazotolewa na Taasisi, utekelezaji wa majukumu na hali ya upatikanaji wa fedha.

Mheshimiwa Spika, kuhusu ukusanyaji wa maduhuli, DIT ilikadiriwa kukusanya **shilingi 5,000,000,000**. Hadi kufikia Disemba 2019 ilifanikiwa kukusanya **shilingi 2,084,872,203** sawa na **asilimia 41.7** ya lengo.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa bajeti, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020, DIT iliidhinishwa kiasi cha **shilingi 22,373,227,478**. Kati ya fedha hizo Mishahara ilitengewa **shilingi 9,590,227,000**, matumizi mengineyo yalitengewa **shilingi 806,790,466** na Miradi ya Maendeleo **shilingi 11,976,210,012**. Hadi kufikia Disemba 2019, kiasi cha **shilingi 5,489,486,284** sawa na **asilimia 24.5** ya bajeti yote iliyoidhinishwa kilipokelewa.

Mheshimiwa Spika, upatikanaji huo wa fedha umewezesha DIT kutekeleza majukumu mbalimbali iliyojipangia. Baadhi ya majukumu yaliyotekelezwa ni pamoja na: -

- i) Kudahili jumla ya wanafunzi wapya 2045 (956 Diploma, 1027 Shahada ya kwanza na 42 shahada ya uzamili);
- ii) Kufanya tafiti katika maeneo mbalimbali kama afya, kilimo, elimu;
- iii) Kukamilisha upanuzi wa jengo la Maktaba;
- iv) Kukamilisha ujenzi wa jengo la *DIT Teaching Tower* awamu ya pili na ya mwisho inayohusu kusimika samani za ndani na miundombinu ya TEHAMA; na
- v) Kufanya Mapitio ya Mitaala ambapo jumla ya Mitaala 14 imendelea kufanyiwa mapitio na kuboreshwa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio hayo Kamati ilielezwa changamoto mbalimbali ambazo DIT inakumbana nazo kama ifuatavyo:-

- i) Idadi ndogo ya wanafunzi wa kike wanaojiunga na mafunzo ya ufundi kutokana na uhaba wa Hosteli;
- ii) Ufinyu wa nafasi na uchakavu wa majengo unaozuia uwezo wa Taasisi kuongeza udahili wa wanafunzi;
- iii) Uhaba wa wakufunzi na wahadhiri waliobobea kwenye fani za sayansi; na
- iv) Kushindwa kuhudumia vyema wanafunzi wa Stashahada ya Uhandisi wanaogharamiwa na Serikali kutokana na kutokuwa na bajeti yakutosha.

2.6.2 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

Mheshimiwa Spika, katika Wizara hii, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa za Mafungu yote mawili (52 na 53), Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF), Hospitali ya Mkoa wa Dodoma na Hospitali ya KCMC kama ifuatavyo: -

a) **Idara Kuu Afya (Fungu 52)**

Mheshimiwa Spika, katika kikao cha Kamati cha tarehe 20 Januari 2020, Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa majukumu na bajeti ya Wizara kwa kipindi cha nusu mwaka (Julai – Disemba, 2019). Taarifa ya Wizara ilijikita katika masuala mbalimbali yakiwemo ya vipaumbele vilivyowekwa na Wizara kwa Mwaka 2019/2020, bajeti, makusanyo ya maduhuli na changamoto ambazo Wizara inakumbana nazo.

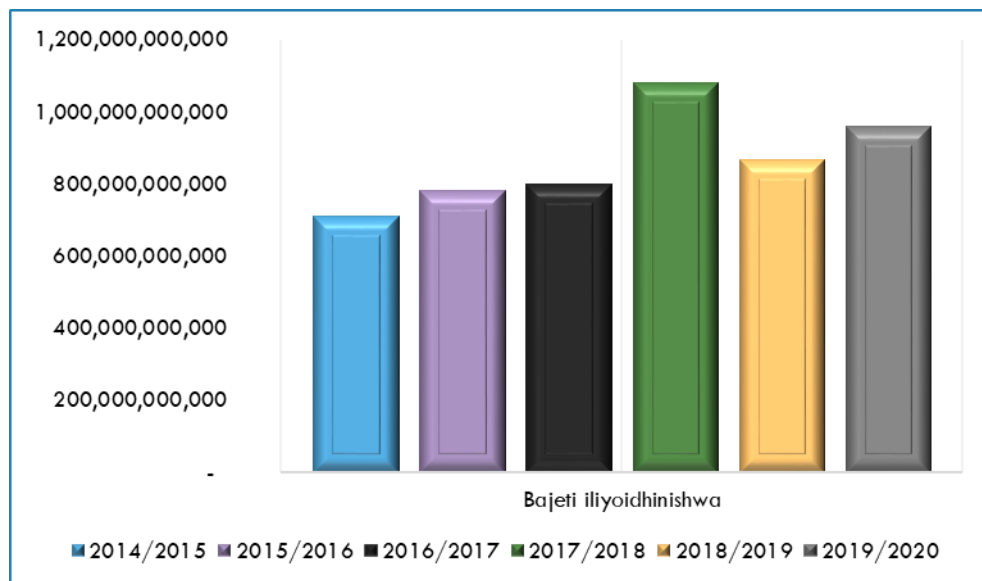
Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza vipaumbele ambavyo Wizara ilijipangia, jumla ya **Shilingi 959,152,164,597.00** ziliidinishwa na Bunge lako Tukufu. Kati ya fedha hizo, kiasi cha **Shilingi 415,014,262,000.00** sawa na **asilimia 43.2** ni kwa ajili ya matumizi ya Kawaida (Shilingi **93,927,890,000.00** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo na **Shilingi 321,086,372,000** ni kwa ajili ya Mishahara ya watumishi wa Wizara na Taasisi zilizo chini yake). Aidha, fedha kwa ya ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo jumla ya **Shilingi 544,137,902,597.00** sawa na **asilimia 56.8** zilizidhinishwa ambapo **Shilingi 270,600,000,000.00** ni fedha za ndani na Shilingi **273,537,902,597.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia 31 Disemba 2019, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **shilingi 239,502,526,663.02** sawa na **asilimia 25** ya **Shilingi 959,152,164,597.00** zilizoidhinishwa na Bunge. Kati ya fedha zilizopokelewa, **Shilingi 147,932,098,261.21** ni kwa ajili ya mishahara, **Shilingi 44,048,948,875.33** kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC) na **Shilingi 47,521,479,526.48** (Fedha za ndani **Shilingi 16,276,131,290.48** na fedha za nje na **Shilingi 31,245,348,236**) kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, *Kamati imefanya uchambuzi na imebaini kuwa kwa bajeti ya Wizara ya Afya kupitia Fungu 52 imekuwa ikiongezeka kutoka*

shilingi Bilioni 713.7 mwaka 2014/2015 hadi kufikia shilingi Bilioni 959.1 mwaka 2019/2020 sawa na ongezeko la asilimia 31.4 (Rejea Kielelezo Na. 4). Kwa ujumla katika kipindi hicho cha miaka mitano bajeti iliyotengwa kwa Wizara hii (Fungu 52) imefikia shilingi Trilioni 5.2 bila kujumuisha fedha zilizotengwa kupitia TAMISEMI. Kamati inaipongeza Serikali ya Awamu ya Tano kwa kuendelea kujali afya za watanzania.

Kielelezo Na 4: Bajeti ya Wizara ya Afya (Fungu 52) kwa Miaka 5

Chanzo: Taarifa za Wizara ya Afya kwa miaka mitano na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kuhusu ukusanyaji wa maduhuli, Kamati ilielezwa kuwa kiasi cha **shilingi 368,536,195,026** kilipangwa kukusanywa kutoka vyanzo mbalimbali katika Mwaka wa Fedha 209/2020. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 21,354,361,184.00 (asilimia 5.8)** kutoka Makao Makuu ya Wizara, **Shilingi 54,567,570,602 (asilimia 14.9)** kutoka Hospitali za Rufaa za Mikoa, na kutoka katika Mashirika yaliyo chini ya Wizara **Shilingi 292,614,263,240 (asilimia 79.3)** zilikadiriwa kiukusanywa. Hadi kufikia Disemba 2019, jumla ya **Shilingi 216.708.229.771** zilikuwa zimekusanywa sawa na **asilimia 59** ya lengo. **Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa Hospitali za Rufaa na Mikoa zimeongoza kwa makusanyo kwani zimekusanya asilimia**

61 ya lengo ikilinganishwa na Makao Makuu ya Wizara ambayo imekusanya asilimia 49 ya lengo (Rejea Kielelezo Na. 5). Kamati inapongeza sana Hospitali hizi na ina amini kuwa kufikia Juni 30 lengo la makusanyo litafikiwa au kuzidi kabisa.

Kielelezo Na. 5: Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Fungu 52

Idara Kuu Afya (Fungu 52) : Makusanyo ya Maduhuli (Julai - Disemba 2019)			
Chanzo	Makadirio	Makusanyo	Asilimia
Wizara	21.354.361.184	10.381.800.812	49
Hospitali za Rufaa	54.567.570.602	33.481.205.297	61
Mashirika	292.614.263.240	172.845.223.662	59
JUMLA	368.536.195.026	216.708.229.771	59

Chanzo: Taarifa ya Wizara ya Afya (Fungu 52) ya Tarehe 20 Januari, 2020

Mheshimiwa Spika, upatikanaji wa fedha kwa Fungu 52 umewezesha Wizara kutekeleza majukumu mbalimbali iliyojiwekea, baadhi ya majukumu ambayo yametokelezwa ni pamoja na:-

- i) Kutoa chanjo ya magonjwa surua, donda koo, ugonjwa wa kupooza na mengineyo kwa watoto wa umri wa chini ya miaka mitano kwa ambapo kiasi cha **shilingi bilioni 10.6** kimetolewa kati ya shilingi **bilioni 15** zilizoombwa ambayo ni sawa na **asilimia 71** ya lengo;
- ii) Kuteleleza Kampeni ya Taifa ya Usafi wa Mazingira hapa nchini kwa kuhimiza matumizi ya vyoo bora katika kaya na taasisi kupitia Kampeni ya Nyumba ni Choo ambapo takribani matangazo ya runinga 1,400 na Redio 5,390 yalirushwa katika kipindi cha Julai hadi Disemba, 2019;

- iii) Jumla ya wataalamu 204 walijengewa uwezo wa utayari wa kukabiliana na ugonjwa wa Ebola ambapo wadau 42 kutoka katika sekta ya usafiri na usalama walihamasishwa kuhusu udhibiti wa ugonjwa huo kupitia sekta ya usafiri. Vile vile miongozo ya kukabiliana na matukio ya dharura (*Public Health Emergence Contingency Plan*) kwa mipaka ya Murusagamba na Murongo mkoani Kagera iliandaliwa.; na
- iv) Mikakati ya Afya na Usafi Mazingira na Udhibiti wa Mbu na Wadudu wadhurifu iliandaliwa ili kukabiliana na magonjwa ya milipuko kama vile Kipindupindu, Dengue, Malaria, kuhara na magonjwa mengine yatokanayo na uchafuzi wa mazingira

Mheshimiwa Spika, sambamba utekelezaji huo wa majukumu, Kamati ilielezwa juu ya Changamoto ambazo Wizara inakumba nazo kuwa ni pamoja na:-

- i) Vituo vya kutolea huduma za Afya kutowasilisha mahitaji ya dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi kwa wakati jambo linalosababisha kuchelewa kupata dawa kwa wakati;
- ii) Wigo mdogo wa wananchi walio katika mifumo ya Bima za Afya;
- iii) Upungufu wa watumishi wenye taaluma ya kutoa huduma za afya ikilinganishwa na mahitaji hususan katika ngazi za chini;
- iv) Kuongezeka kwa watu wenye magonjwa yasiyo ya kuambukiza;
- v) Upungufu wa rasimali fedha za kutekeleza majukumu ya sekta ya afya kulingana na mipango na mikakati ili kutoa huduma bora kwa wananchi; na
- vi) Ongezeko kubwa la idadi ya watu lisiloendana na uwezo wa nchi katika kuwahudumia.

b) Idara Kuu Maendeleo ya Jamii (Fungu 53)

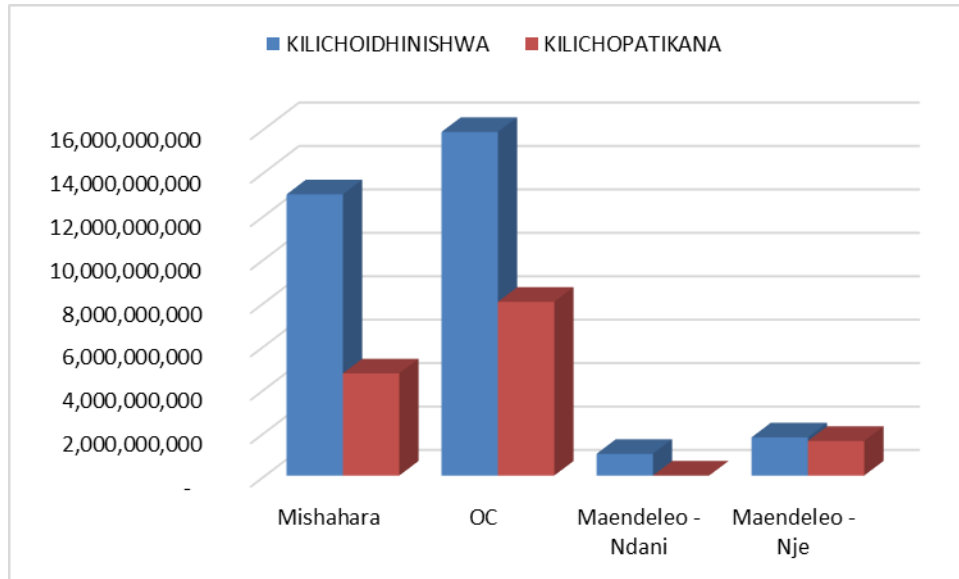
Mheshimiwa Spika, Taarifa ya utekelezaji wa bajeti ya Idara Kuu Maendeleo ya Jamii (Fungu 53) kwa kipindi cha nusu (Julai – Disemba 2019) ilijikita katika

kueleza hali ya upatikanaji wa fedha na namna ulivyowezesha kutekeleza baadhi ya majukumu ambayo Wizara ilikuwa imejipangia, hatua iliyofikiwa katika ukusanyaji wa maduhuli na changamoto ambazo Idara inakumbana nazo.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020, Wizara kupitia Fungu 53 (Idara Kuu Maendeleo ya Jamii) iliidhinishwa na Bunge jumla ya **Shilingi 31,537,431,013.00**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 28,777,370,000.00** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida (Matumizi mengineyo (OC) **Shilingi 15,825,478,000.00** na Shilingi **12,951,892,000.00** kwa ajili ya Mishahara). Aidha, **Shilingi 2,760,061,013.00** zilitengwa kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo (Shilingi **1,000,000,000.00** ni fedha za ndani na Shilingi **1,760,061,013.00** ni fedha za nje).

Mheshimiwa Spika, kufikia Disemba, 2019, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **Shilingi 14,301,662,940.00** sawa na **asilimia 45** ya bajeti iliyodhinishwa. Kati ya fedha hizo zilizopokelewa **Shilingi 8,001,505,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo sawa na **asilimia 51** ya bajeti iliyodhinishwa kwa ajili hayo, **Shilingi 4,706,241,169.00** kwa ajili ya Mishahara sawa na **asilimia 36** na **Shilingi 1,593,916,771.00** zimepokelewa kwa ajili Miradi ya Maendeleo sawa na **asilimia 57**. (Rejea Kielelezo Na. 6)

Kielelezo Na. 6 Upatikanaji wa Fedha - Fungu 53 (Julai - Disemba, 2019)

Chanzo: Taarifa ya Wizara ya Afya (Fungu 53) ya tarehe 21 Julai na Usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kuhusu maduhuli Wizara ilipanga kukusanya jumla ya **Shilingi 4,763,596,000.00**. Hadi kufikia Disemba, 2019, Wizara imekusanya jumla ya **Shilingi 2,103,170,107.11** sawa na **asilimia 44** ya makadirio ya makusanyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa upatikanaji wa fedha umewezesha Wizara kutekeleza majukumu mbalimbali iliyojipangia. Baadhi ya majukumu ambayo Wizara imefanikiwa kuyatekeleza ni kama ifuatavyo:-

- i) Vyuvo vya Maendeleo ya jamii kama Monduli, Rungemba, Tengeru na Uyole vimeendelea kuamsha ari ya wanachi kushiriki katika shughuli za maendeleo ikiwemo kutoa mafunzo ya kuandaa chakula bora na unyonyeshaji wa maziwa ya mama kwa washiriki 50 na ujenzi wa vyoo bora katika maeneo yao;
- ii) Vituo sita vya Kidigitali vya Ubunifu vimeanzishwa kwenye Taasisi ya Maendeleo ya Jamii Tengeru na Vyuvo vya Maendeleo ya Jamii vya Monduli, Rungemba, Buhare, Ruaha na Misungwi Ili kuibua na kukuza mawazo na vipaji vya kibunifu miongoni mwa wanafunzi na jamii;

- iii) Dawati la Jinsia na Watoto limeanzishwa katika Vituo vya Polisi vya Mbweni, Kimara na Mburahati na kufikia idadi ya madawati 420 yaliyoanzishwa katika Vituo vya Polisi;
- iv) Wizara imezindua Kampeni ya Kitaifa ya Kutokomeza Ukatili dhidi ya Wanawake na Watoto ijulikanayo kama "**TWENDE PAMOJA: UKATILI TANZANIA SASA BASI** "; na Uanzishwaji wa madawati 26 ya kupinga ukatili dhidi ya watoto katika Shule za Msingi na Sekondari katika Halmashauri za Mkoa wa Rukwa;
- v) Wizara pia imetoa mafunzo kwa watoa huduma 140 wa mahakama za watoto walio katika mkinzano na sheria kuhusu namna bora ya kuendesha mashauri ya watoto mahakamani. Lengo la mafunzo haya ni kuboresha uendeshaji wa mashauri ya watoto katika mahakama za watoto 134 zilizopo katika mkoa 23;
- vi) Watoto 13 (wakike 7 na wakiume 6) walipata huduma ya kuasili na watoto 24 (wakike 12 na wakiume 12) walipata huduma ya malezi ya kambo;
- vii) Leseni 35 za usajili wa Makao ya watoto zimetolewa. Usajili wa Makao ya watoto umeongezeka kutoka Makao ya watoto 13 mwaka 2015/16 na kufikia Makao ya watoto 213 Disemba, 2019 ambapo moja ni la Serikali (Makao ya Taifa ya Watoto Kurasini);
- viii) Serikali imeendelea kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wanawake wajasiriamali kupitia Dirisha la Wanawake lililoanzishwa katika Benki ya Posta Tanzania (TPB). Katika kipindi cha Julai hadi Disemba, 2019, mikopo yenye thamani ya **Shilingi 3,586,400,000.00** imetolewa kwa wanawake wajasiriamali 14,271; na
- ix) Huduma za msingi za chakula, malazi, mavazi na matibabu kwa wazee wakiwemo wazee wasiojiweza wapatoa 383 (Ke 179 na Me 204) zimetolewa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na shughuli hizo zilizotekelezwa, Kamati pia ilielezwa kuhusu changamoto ambazo Wizara inakumbana nazo kama ifuatavyo:-

- i) Mashirika yasiyo ya Kiserikali kujjikita kufanya kazi zao maeneo ya mjini ambapo kiuhalisia hakuna changamoto kubwa kama ilivyo maeneo ya vijijini;
- ii) Uwepo wa watoto wanaoishi katika mazingira hatarishi kuendelea kuongezeka;
- iii) Uchakavu na upungufu wa miundombinu ya kujifunzia na kufundishia katika Vyuho nane vya Maendeleo ya Jamii na miundombinu ya kutolea huduma katika vituo vya ustawi wa jamii; na
- iv) Uwepo wa vitendo vya ukatili wa kijinsia na mauaji dhidi ya wanawake, wazee na watoto.

c) Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Mfuko wa Bima wa Afya ililenga katika kueleza masuala mbalimbali kama vile utekelezaji wa Kampeni za uhamasishaji wananchi kujiunga na mpango wa vifurushi vya bima ya afya na changamoto ambazo Mfuko unakumbana nazo.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai – Disemba 2019, Mfuko umetekeleza yafuatayo: -

- i) Imezindua rasmi Kampeni ya Uhamasishaji wananchi kujiunga katika vifurushi vya bima ya afya vya hiari ambapo tangu kuzinduliwa kwa mpango huo tarehe 28.11.2019, **wananchi 24,922** wamefika katika ofisi mbalimbali za Mfuko kupata elimu ya vifurushi na kuonesha nia ya kujiunga. Aidha, hadi tarehe 31/12/2019 Ofisi Saba (7) ambapo uzinduzi wa kampeni za uhamasishaji Wananchi ulifanyika awamu ya kwanza, jumla ya **wanachama 2,538** wamesajiliwa na kiasi cha **shilingi Bilioni**

- 2.655** kimekusanywa. Kwa ujumla hadi kufikia tarehe 31.12.2019, jumla ya **wananchi 3,343** wamejiunga katika mfumo wa bima ya afya kupitia vifurushi vya bima ya afya na kiasi cha **shilingi Bilioni 3.46** zimekusanywa kutokana na michango. Kati ya wanachama hao waliojiunga, asilimia 60 wamechagua vifurushi vya WEKEZA na TIMIZA AFYA wakati asilimia 40 wamejiunga katika kifurushi cha NAJALI AFYA;
- ii) Imefanya Malipo ya **shilingi Bilioni 232.67** sawa na **asilimia 95** ya madai ya **shilingi Bilioni 245.99** kwa Watoa Huduma;
 - iii) Imeboresha Mifumo ya TEHAMA kwa lengo la kuboresha huduma;
 - iv) Imejumuisha makundi mbalimbali ya wanachama katika Mfuko ikiwa ni pamoja na wakulima kupitia vyama vya msingi (AMCOS), Wajasiriamali (Wamachinga, Bodaboda, Baba na Mama Lishe na Madereva) kupitia Vyama au Umoja wao unaotambulika rasmi na Mamlaka za Serikali, Wanafunzi wa Vyuo vya Elimu ya Juu, wanafunzi katika Vyuo vinginevyo, shule za msingi na sekondari, Watoto chini ya Miaka 18, Waheshimiwa Wabunge, Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi, Wanachama binafsi na Makampuni binafsi n.k.;
 - v) Imeboresho ya Mafao yatolewayo ikiwemo idadi na aina za dawa, idadi na aina za vipimo, idadi na aina ya upasuaji pamoja na huduma za kibingwa kama vile huduma za Matibabu ya Moyo (*Cardiac Services*), Huduma za Saratani (*Anti cancer services*), Huduma za kusafisha damu (*Dialysis*), Huduma za upandikizi wa viungo (*Implants*), ugharamiaji wa vipimo vikubwa ikiwemo MRI na CT Scan pamoja na gharama za kuwaona madaktari;
 - vi) Imeongeza usajili wa Vituo vya huduma kwa ngazi zote na umiliki (Serikali, Binafsi na mashirika ya dini). Vituo hivi ni pamoja na Hospitali, Vituo vya afya, Zahanati, Kliniki maalum, Maduka ya Dawa pamoja na Maabara za uchunguzi zinazojitegemea

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi hizo zilizotekelezwa na Mfuko, kama ilielezwa juu ya changamoto zifuatazo:-

- i) Uhiari mdogo wa kujiunga kwa wananchi hususani kutoka katika sekta isiyo rasmi;
- ii) Kupanda kwa gharama za huduma za afya; na
- iii) Kuongezeka kwa Magonjwa yasiyokuwa ya Kuambukizwa (*Non-Communicable Diseases*) na Gharama zake ambapo katika orodha ya magonjwa ishirini (20) yaliyoongoza kwa matumizi makubwa ya fedha kwa mwaka 2018/19, magonjwa Kumi na Moja (11) yasiyoambukiza yaligharimu kiasi cha shilingi **Bilioni 57.6** sawa **asilimia 48** ya shilingi **Bilioni 120.6** zilizotumika kugharamia magonjwa yote yasiyo ya kuambukiza.

d) Hospitali ya Mkoa wa Dodoma

Mheshimiwa Spika, Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Dodoma ilianzishwa mwaka 1920, ikiwa ni Kituo cha Afya, na iliendelea kupandishwa hadhi na mwaka 2010 ilipandishwa na kuwa hospitali ya Rufaa ya Mkoa ikiwa na jukumu la kutoa huduma za tiba na kibingwa.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha miezi sita (Julai – Disemba, 2019), Hospitali imefanikiwa kukusanya jumla ya shilingi **4,869,894,830.62** kutoka katika vyanzo vya ndani ambayo ni sawa na **asilimia 65** ya lengo ya kukusanya shilingi **7,471,000,000.00** zilizokadiriwa.

Mheshimiwa Spika, Fedha hizo zilizopatikana zimewezesha Hospitali kutekeleza majukumu mbalimbali. Baadhi ya majukumu hayo ni kama ifuatayo:-

- i) Imehudhumia jumla ya wagonjwa 172,311 sawa na wastani wa wagonjwa 28,719 kwa mwezi au 957 kwa siku;

- ii) Jumla ya wajawazito 4,538 walipata huduma ya kujifungua na jumla ya watoto 4,471 walizaliwa hai;
- iii) Jumla ya wagonjwa 22,801 walipata huduma mbalimbali za radiolojia, ambapo wagonjwa 14,230 walipatiwa huduma za X-ray, wagonjwa 5007 walipatiwa huduma ya "Ultrasound", na wagonjwa waliofanyiwa kipimo cha "ECHO" walikuwa 758;
- iv) Jumla ya wagonjwa 46,565 wenye matatizo yanayohusiana na upasuaji walihudumiwa ambapo wagonjwa walionekana wanahitaji kufanyiwa upasuaji walikuwa 3,375, kati yao 2,583 walifanyiwa upasuaji mkubwa na wagonjwa 792 walifanyiwa upasuaji mdogo; na
- v) Ukarabati mdogo wa Jengo Kuu la Upasuaji unaendelea. Aidha shughuli ya kupaka rangi kuta na mabati ya baadhi ya majengo ambayo yalikuwa yamechakaa na ukarabati mdogo wa kichomea taka ambacho kilikuwa kinapelekea uchafuzi wa hali ya hewa zinaendelea;

Mheshimiwa Spika, kuhusu changamoto, Kamati ilielezwa changamoto zifuatazo:-

- i) Upungufu wa watumishi wa kada mbalimbali wapatao 258 wakiwemo Madaktari wa kawaida, Madaktari bingwa wa Macho, Pua, Koo na Masikio;
- ii) Uchakavu wa miundombinu na vifaa vya kutolea huduma kama vile Chumba cha upasuaji, chumba cha kuhifadhia maiti, x-ray na vifaa vingine vya kiuchunguzi;
- iii) Gharama kubwa katika kutoa huduma kwa makundi maalumu ya misamaha, ambapo katika kipindi cha Julai mpaka Disemba 2019, jumla ya **wagonjwa 25,043** walipata msamaha wa matibabu wenye thamani ya **shilingi 867,492,300**;

- iv) Utaratibu wa mfumo wa rufaa kutofuatwa kama inavyoelekezwa katika miongozo hivyo kusababisha msongamano mkubwa wa wagonjwa wanaoweza kutibiwa ngazi za chini; na
- v) Kuchelewa kupatikana kwa vibali vya matumizi ya fedha.

e) **Hospitali ya KCMC.**

Mheshimiwa Spika, Hospitali ya KCMC ilianzishwa mnamo mwaka 1971 na Shirika la Msamaria Mwema la Tanzania ambalo kwa sasa limeingia katika makubaliano maalumu (MoU) na Serikali ya Tanzania ambapo Serikali ndio inalipa mishahara ya wafanyakazi wote, na Shirika la Msamaria mwema linasimamia uendeshaji wa Hospitali na maendeleo yake.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai hadi Disemba 2019, Hospitali ilipokea kiasi cha **shilingi 5,302,364,000.00** kutoka Serikalini kwa ajili ya mishahara ya watumishi. Kwa upande wa Makusanyo ya Maduhuli, Hospitali ilikusanya jumla ya **shilingi 13,931,568,454** sawa na **asilimia 53** ya lengo la kukusanya **Shilingi 25,757,723,521.76**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa, upatikanaji huo wa fedha umewezesha Hospitali kutoa huduma mbalimbali kama ifuatavyo:-

- i) Huduma za Ngozi kwa wagonjwa wakiwemo Albino kwa kuwapatia *sunscreen lotion*;
- ii) Jumla ya wagonjwa 1,297 walifanyiwa upasuaji na kupatiwa huduma mbalimbali za njia ya mkojo (*urology*);
- iii) Jumla ya wagonjwa 65 walipatiwa huduma ya upasuaji kwa njia ya matundu (*Laparoscopic surgery*);
- iv) Wagonjwa wenye matatizo ya figo, wapatao 1,333 walipatiwa huduma hiyo;
- v) Upasuaji wa wagonjwa 96 katika kliniki ya magonjwa ya ngozi, ilitolewa;

- vi) Ujenzi wa Wodi ya Wagonjwa wa Saratani unaendelea utakaokuwa na vitanda 60, Wodi, jengo la Mionzi ; na
- vii) Kununua Mtambo wa kuzalisha Oksijeni na *Liquid Nitrogen* na hivyo kupunguza gharama ambazo Hospitali ilikuwa inaingia kununua

Mheshimiwa Spika, pamoja na utekelezaji mzuri wa majukumu, Kamati ilielezwa baadhi ya changamoto kama ifuatavyo: -

- i) Uhaba wa vitendea kazi kama vile; Mashine, vifaa, vitendanishi, na uchakavu wa majengo;
- ii) Uhaba wa watumishi katika kada za Afya; ambapo ikama ya Hospitali ya KCMC ni kuwa na jumla ya wafanyakazi 1627 wakati kwa sasa kuna wafanyakazi 877 walio kwenye payroll ya serikali na 255 walioajiriwa na Hospitali;
- iii) Ongezeko kubwa la wagonjwa, hasa wale ambao hawahitaji matibabu ya kibingwa; na
- iv) Ukosefu wa tiba ya mionzi kwa wagonjwa wa saratani kutokana na kutokuwa na mashine na jengo la mionzi (*bunker*)

2.6.3 Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo

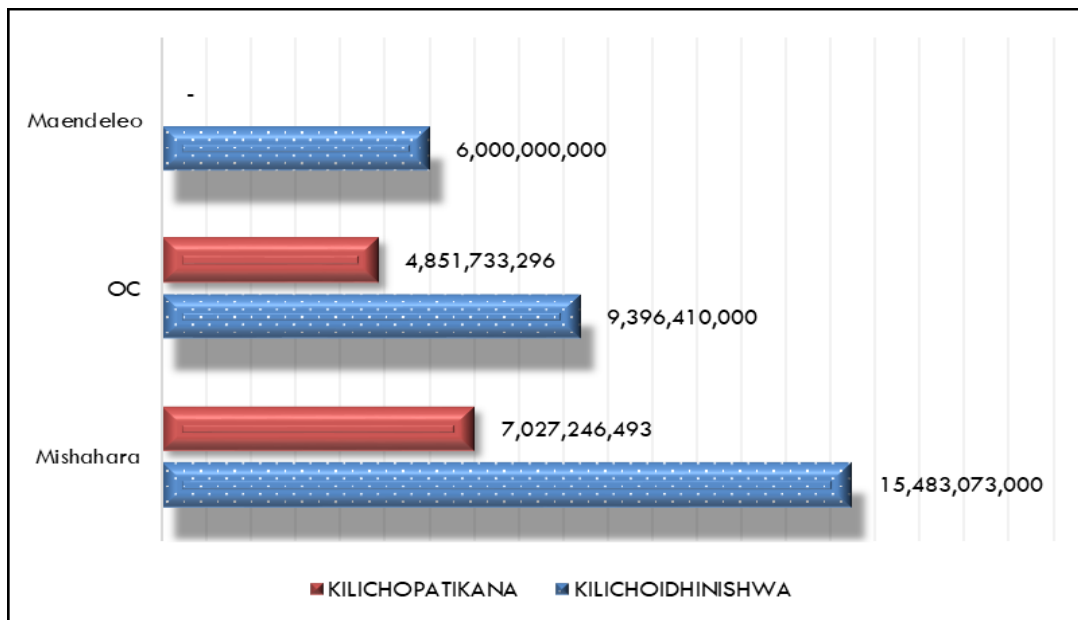
Mheshimiwa Spika, katika Wizara hii, Kamati ilipokea, ilichambua na Kujadili Taarifa ya Wizara (Fungu 96), Shirika la Utangazaji la Taifa (TBC) na Bodi ya Filamu kama ifuatavyo:-

a) Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo (Fungu 96)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Wizara (Fungu 96) ilibainisha mwelekeo wa upatikanaji wa fedha, mwenendo wa makusanyo ya maduhuli, utekelezaji wa majukumu yaliyopangwa, changamoto zilizojitokeza na hatua zilizochukuliwa

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020, Wizara na Taasisi zake iliidhinishiwa jumla ya **shilingi 30,879,483,000**. Kati ya fedha hizo **shilingi 24,879,483,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida (Mishahara **shilingi 15,483,073,000** na Matumizi Mengineyo **shilingi 9,396,410,000**) na Miradi ya Maendeleo iliidhinishiwa **shilingi 6,000,000,000**. Hadi kufikia Disemba 2019, Wizara ilikuwa imepokea jumla ya **shilingi 11,878,979,789** (Mishahara **shilingi 7,027,246,493** na matumizi mengineyo **shilingi 4,851,733,296**) sawa na **asilimia 38.4** kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 7. Kamati ilijulishwa kuwa fedha za Miradi ya Maendeleo zinatarajiwa kupokelewa hivi karibuni.

Kielelezo Na. 7 Upatikanaji wa fedha – Fungu 96 (Julai - Disemba 2019)

Chanzo: Taarifa ya Wizara ya Habari ya tarehe 17 Januari 2020 na usanifu wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa maduhuli, jumla ya **shilingi 959,905,000** zilipangwa kukusanywa. Kufikia Disemba 2019, Jumla ya **shilingi 531,435,477** sawa na **asilimia 55.3** ya lengo zilikusanywa. **Kamati inapongeza Wizara kwa ukusanyaji huu mzuri.**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa upatikanaji wa fedha umewezesha Wizara kutekeleza majukumu mbalimbali yakiwemo: -

- i) Kuchapa jumla ya habari 1,722 sawa na wastani wa habari 5 kwa siku na makala 574 sawa na wastani wa makala 2 kwa siku katika magazeti ya Chama, Serikali na Kampuni binafsi zikitoa taarifa mbalimbali kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali;
- ii) Kuratibu jumla ya mikutano ya Waandishi wa Habari (*press conferences*) 145;
- iii) Vipindi maalumu vya "TUNATEKELEZA" 64 vimeratibiwa na kurushwa hewani kupitia TBC1 ambapo Mawaziri, Makatibu Wakuu na Wakuu wa Taasisi mbalimbali walipata fursa ya kuutaarifu Umma kuhusu mafanikio ya utekelezaji wa Sera, Mikakati na Mipango mbalimbali ya Serikali;
- iv) Kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, vikao mbalimbali viliratibiwa kwa lengo la kuandaa miongozo ya ufundishaji Kiswahili kwa Wageni na kubainisha mahitaji ya uandaaji wa mitaala ya kufundishia Kiswahili katika nchi za kigeni. Aidha, Andiko la kujenga hoja kwa nchi Wanachama wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) ya kuridhia lugha ya Kiswahili kuwa miongoni mwa lugha rasmi za SADC liliandaliwa na lugha hiyo iliridhiwa kuwa miongoni mwa lugha rasmi za SADC katika Mkutano wa Wakuu wa Nchi wa Jumuiya hiyo uliofanyika Jijini Dar es Salaam mwezi Agosti, 2019;
- v) Kuratibu maandalizi ya Tamasha la Nne la Utamaduni la Jumuiya ya Afrika Mashariki (JAMAFEST) lililofanyika nchini Tanzania kuanzia tarehe 21 - 28 Septemba, 2019 katika viwanja vya Taifa Jijini Dar es Salaam na kuhudhuriwa na nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki za Kenya, Uganda, Rwanda, Burundi na Mwenyeji Tanzania;

- vi) Wizara kwa kushirikiana na Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa) iliratibu Tamasha la 38 la Utamaduni na Sanaa Bagamoyo ambalo hufanyika kila mwaka katika taasisi hiyo;
- vii) Kuratibu ushiriki wa Timu za Tanzania katika Michezo ya 12 ya Mataifa ya Afrika (All African Games) yaliyofanyika nchini Morocco tarehe 16 – 31 Agosti, 2019. Wachezaji wa Timu ya Riadha katika mbio za Kilometa 21 (Marathon) walishika nafasi ya Tano (5) na Saba (7). Aidha, Timu ya Walemavu ya Taifa ya Mpira wa Miguu ilishiriki mashindano ya Walemavu yaliyofanyika kwa mara ya kwanza katika Bara la Afrika tarehe 04 – 11 Oktoba, 2019 nchini Angola. Timu hiyo iliweza kufuzu kushiriki katika Kombe la Dunia litakalofanyika kati ya mwezi Januari au Februari, 2021 nchini Uingereza au Poland;
- viii) Kuratibu ushiriki wa Timu ya Riadha ya Wanawake katika michezo ya riadha iliyofanyikia Nagai City nchini Japan ambapo timu hiyo ilishinda Medali za dhahabu saba (7) na fedha moja (1);

b) Bodi ya Filamu Tanzania

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa majukumu na bajeti ya Bodi ya Filamu Tanzania kwa kipindi cha miezi sita (Julai-Disemba, 2019). Taarifa hiyo ilijikita katika kueleza majukumu ya ujumla ya Bodi, Dhima na Dira. Aidha, Taarifa ilieleza hali ya upatikanaji wa fedha kulingana na bajeti iliyopitishwa na Bunge na changamoto.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020, Bodi ya Filamu ilitengewa jumla ya **shilingi 1,117,140,000** ikijumuisha mishahara, matumizi mengineyo na mapato ya ndani. Kufikia Disemba 2019, Bodi ilikuwa imepokea jumla ya **shilingi 492,952,438** sawa na **asilimia 44.1**.

Mheshimiwa Spika, upatikanaji huo wa fedha umewezesha Bodi kufanya shughuli mbalimbali ilizojipangia kama ifuatavyo:-

- i) Kuendelea na zoezi la kutunga Sera ya Filamu;
- ii) Imechambua jumla ya maombi 70 ya vibali vya kutengeneza filamu (miswada);
- iii) Imeendesha operesheni 18 dhidi ya kazi za filamu zinazolingia sokoni kinyume na taratibu kwenye maduka ya kuuza filamu, vyombo vya usafiri na mtandaoni, ambapo jumla ya filamu 20 ambazo hazikufuata Kanuni na Taratibu zilibainika;
- iv) Imeratibu na kuendesha Tamasha la Filamu na Tuzo la Kimataifa (*Serengeti International Film Festival and Award*) ambalo lilifanyika Sambamba na Tamasha la JAMAFEST mwezi Septemba, 2019. Tamasha hilo lilijumuisha filamu kutoka Tanzania, Kenya na Rwanda, ambapo filamu mbili za Tanzania (T – Junction na Tunu ya Tanzania) zilishinda tuzo. Aidha, filamu mbili kutoka Kenya, na mbili kutoka Rwanda nazo zilishinda tuzo; na
- v) Imepatiwa hati ya umiliki wa Kiwanja Na. 891 kitalu 'D', chenye ukubwa wa mita za mraba 46,080 kilichopo eneo la Chamwino, Jijini Dodoma kwa ajili ya ujenzi wa Eneo Changamani la Filamu (*Multipurpose Film Complex*) jijini Dodoma.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kazi nzuri inayofanywa na Bodi ya Filamu, changamoto zifuatazo zimekuwa kikwazo katika utekelezaji mzuri wa majukumu yake:-

- i) Upungufu wa rasilimali watu;
- ii) Kutokuwa na vyombo vya usafiri vya kutosha kwani Bodi ina gari moja tu; na
- iii) Baadhi ya wadau kutokuwa tayari kuzingatia sheria ya Filamu na Michezo ya Kuigiza.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kuna haja kubwa ya Bodi hii kupatiwa magari ili iweze kutekeleza majukumu yake kikamilifu kama ambavyo moja ya jukumu lake ni kuendesha operesheni hivyo kuhitaji vyombo vya usafiri kufanya shughuli hiyo.

c) Shirika la Utangazaji la Taifa (TBC)

Mheshimiwa Spika, tarehe 21 Januari, 2020 Kamati ilipokea, ilichambua na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa majukumu na bajeti ya TBC kwa kipindi cha Nusu Mwaka.

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha wa 2019/2020 Bunge liliidhinisha jumla ya shilingi 27,781,038,000 kwa ajili ya Mishahara, Miradi ya Maendeleo na Matumizi Mengineyo ya TBC. Kati ya fedha hizo, bajeti ya makusanyo yatokanayo na vyanzo vya ndani ni shilingi 10,163,000,000, Mishahara ni shilingi 8,418,038,000, Miradi ya Maendeleo ni shilingi 5,000,000,000 na Matumizi Mengineyo ni shilingi 4,200,000,000.

Mheshimiwa Spika, kufikia Disemba 2019, TBC ilifanikiwa kukusanya shilingi 4,954,485,819. Aidha ilipokea kutoka Serikalini kiasi cha shilingi 2,100,000,000 kwa ajili ya matumizi mengineyo na shilingi 4,127,694,960 kwa ajili ya mishahara

Mheshimiwa Spika, upatikanaji huo wa fedha umewezesha TBC kutekeleza baadhi ya majukumu kama ifuatavyo: -

- i) Imenunua magari mawili mapya na kuyafanyia marekebisho maalum (*modification*) kwa jumla ya **Shilingi 518,667,801.12** ili yaendane na matakwa ya uandaaji wa vipindi vya utalii maeneo ya hifadhi;
- ii) Imenunua vifaa kwa ajili ya Chaneli ya Utalii zikiwemo kamera (12), *drones* (2), Kompyuta mpakato maalum (2), na vifaa vya kurushia

matangazo mubashara (*transmitter 2*) kwa jumla ya Dola za Kimarekani 326,540. Vifaa hivyo vinatarajiwa kufika TBC Februari, 2020;

- iii) Imefanya mchakato na kuwapata waandaaji vipindi wa kujitegemea wa kuandaa maudhui ya utalii katika maeneo ya vivutio vya utalii kama vile wanyamapori, malikale, utamaduni, viumbe wa baharini, misitu na vingine;
- iv) Chaneli ya Tanzania Safari kwa sasa inaonekana kwenye kisimbuzi cha DSTV toka Septemba, 2019. Aidha, juhudi zinazoendelea ni kuwezesha kuonekana katika nchi zote za Afrika na nje ya Bara hili ambako visimbuzi vya hapa nchini havifiki; na
- v) Chaneli ya Tanzania Safari inaandaa maudhui yatakayorushwa katika lugha mbalimbali za kimataifa (kama vile Kichina, Kiingereza, Kifaransa, Kiarabu, Kijerumani, na Kiitaliano) ili kukidhi lengo la Serikali la kutangaza vivutio vya utalii.

Mheshimiwa Spika, pamoja na majukumu hayo yaliyotekelezwa na TBC, Kamati ilielezwa changamoto kuu mbili ambazo TBC inakumbana nazo kuwa ni:-

- i) Uhaba wa wafanyakazi wapatao 100 kwa ajili ya kuendesha chaneli za TBC; na
- ii) Ukosefu wa studio za Televisheni na majengo ya utawala Makao Makuu ya nchi jijini Dodoma.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa endapo TBC itawezesha kikamilifu hususan katika Chaneli ya Utalii basi itasaidia kwa kiwango kikubwa katika kuvutia watalii na kuongeza pato la Taifa kama ambavyo Korea ya Kusini imekuwa ikifanya.

2.7 Mafunzo kwa Wajumbe wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupatiwa mafunzo mbalimbali kwa lengo la kujengewa uwezo. Katika kipindi cha Mwaka 2019/2020, Kamati ya Huduma na Maendeleo ya Jamii ilikutana na Wadau mbalimbali kwa lengo la kujengewa uelewa katika masuala mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, ni ukweli ulio wazi kuwa mafunzo hayo yamesaidia sana Kamati katika utekelezaji wa majukumu yake ikiwa ni pamoja na kuishauri vyema Serikali. Kamati inapenda kuwashukuru wadau wote na inapenda kuwatambua kwa majina kama ifuatavyo: Ofisi ya Bunge kupitia Mradi wa LSPII, (*Parliamentary Legislative Support Programme II*) unaofadhiliwa na UNDP ambapo mara zote imekuwa mstari wa mbele katika kuhakikisha Kamati inapata mbinu za kusaidia utekelezaji bora wa majukumu yake. Sambamba nao, napenda kuwashukuru kwa dhati Shirika la Utangazaji la Taifa (TBC), The Maryland University, Jhpiego, SIKIKA, UNICEF, HAKIELIMU, UN Women, Save the Children, CAMFED na SHIVYAWATA kwa kuendelea kukutana na Kamati ili kuipa mafunzo. Ni imani ya Kamati kuwa wadau hawa wataendelea kushirikiana na Kamati katika siku zijazo.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo ya kina kuhusu shughuli zilizotekelezwa na Kamati, naomba kuwasilisha Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kama ifuatayo: -

3.1 Maoni ya Jumla

a) Uhaba wa Watumishi

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Sekta ya Afya, Elimu na Habari zina changamoto ya uhaba wa watumishi wa kutosha, kwa mfano Wizara ya Afya ni takribani asilimia 50,

NA KWA KUWA Uhaba huo umekuwa ukiathiri utoaji wa huduma za Afya, Elimu na habari kwa wananchi wetu,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali iweke mkakati wa kuongeza watumishi hawa muhimu kwa maendeleo ya Taifa letu.

3.2 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto

a) Utekelezaji wa Malengo ya Maendeleo Endelevu

Mheshimiwa Spika, **KWA KUWA** utekelezaji wa Lengo namba 3 la malengo ya maendeleo endelevu linalohusu afya unalenga katika kuhakikisha kuwa tunakuwa Taifa bora na lenye afya,

NA KWA KUWA, utekelezaji huo unakwamishwa na upatikanaji wa fedha usio ridhisha,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali iamue kwa dhati kutenga fedha za kutosha kwa ajili ya kutekeleza lengo hili ambalo pia linaenda na malengo ya Agenda 2063.

b) Hospitali ya Mloganzila

i) Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Hospitali ya Mloganzila ina upungufu wa watumishi kwa takribani asilimia 50, uhaba wa nyumba za walimu na ukosefu wataalam wanaoweza kutumia vifaa vya kisasa vilivyopo katika Hospitali hiyo,

NA KWA KUWA upungufu huo unaathari kubwa katika utoaji wa huduma ili hali wapo Madaktari wengi mtaani waliohitimu lakini hawana ajira,

KWA HIYO BASI Kamati inashauri yafuatayo:-

- a. Serikali iamue kwa dhati kutafuta watumishi kwa kutoa ajira ili wasaidie kutoa huduma inayoendana na hadhi ya hospitali hasa ikizingatiwa kuwa hospitali hiyo ni ya mfano, imejengwa kwa gharama na kuwekwa vifaa vya kisasa na vyenye ubora wa hali ya juu; na
- b. Serikali itenge fedha zitakazoweza ujenzi wa nyumba za watumishi pamoja na mafunzo ya namna ya kutumia vifaa hivyo vya kisasa...

ii) Mheshimiwa Spika KWA KUWA Hospitali ya Mloganzila imejengwa kisasa na ina vifaa na vifaa tiba vya teknolojia kubwa.

NA KWA KUWA Hospitali zenye vigezo hivyo zimekuwa zikitumika kutoa huduma za kibingwa na kuvutia wagonjwa kutoka nje ya nchi kwenda kupata huduma na kuchangia katika kuongeza pato la Taifa na nchi kujulikana duniani,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Hospitali hiyo itumike kutoa huduma za kibingwa ili kuvutia wagonjwa wa ndani na nje ya nchi na hivyo kuwa sehemu ya utalii wa kimatibabu (*Medical Tourism*). Hii pia itasaidia kuchangia katika kuongeza pato la Taifa na nchi kujulikana duniani kama ambavyo nchi ya India imefanya na kutambuliwa na Shirika la Afya Duniani (WHO) kuwa namba 1 katika utalii wa Kimatibabu.

c) Wagonjwa wa Msamaha

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Sera ya Afya inataka makundi maalum kama wazee wasiojiweza, watoto chini ya miaka mitano na akina mama wajawazito kupata huduma za afya bure,

NA KWA KUWA, Makundi haya ndiyo yenye idadi kubwa ya wagonjwa wanaotibiwa katika Hospitali zetu na hivyo kuongeza gharama za uendeshaji wa Hospitali hizo. Kwa mfano katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa ya Dodoma katika kipindi cha Julai mpaka Disemba 2019, jumla ya wagonjwa 25,043 walipata msamaha wa matibabu wenye thamani ya **shilingi Milioni 867.5**,

KWA HIYO BASI, Kamati inapendekeza Serikali iweke utaratibu wa kutoa Ruzuku kwa Hospitali hizi ili ziweze kujiendesha.

d) Mamlaka ya Dawa na Vifaa Tiba Tanzania (TMDA)

Mheshimiwa Spika KWA KUWA, kumekuwepo na tabia ya uingizwaji wa bidhaa nchini zisizo kidhi viwango kwa kutumia njia za panya,

NA KWA KUWA uingizwaji huo wa bidhaa zisizokidhi viwango kwa kutumia njia za panya unachangiwa pia na uhaba wa watumishi na hususan wakaguzi katika vituo vya forodha,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali kutoa kipaumbele cha ajira kwa watumishi hawa ili wasaidie katika kudhibiti uingizwaji wa bidhaa hizo ambazo zimekuwa na madhara kwa wananchi lakini pia iweke mifumo bora ya udhibiti.

e) **Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya**

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA uhakika wa upatikanaji wa huduma za afya ni haki ya kila raia kwa maendeleo ya Taifa,

NA KWA KUWA, wananchi wengi wamekuwa wakikosa huduma za afya kutokanana na kutokuwa na Bima za Afya

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali kutekeleza ahadi yake ya kuleta Muswada wa Sheria ya Bima ya Afya kwa wote utakaowezesha wananchi wote kuwa na Bima za Afya na hivyo kuwa na uhakika wa upatikanaji wa huduma za afya wakati wote kabla Bunge hili la 11 halijaisha.

f) **Vyuo vya Maendeleo ya Jamii**

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Vyuo vya maendeleo ya jamii vina nafasi kubwa ya kuchangia katika maendeleo ya nchi na watu wake endapo vitawezeshwa kibajeti na kimitaala,

NA KWA KUWA, Vyuo vingi vya Maendeleo ya jamii nchini kikiwemo Chuo cha Tengeru vinakumbana na changamoto ya bajeti ambayo inaathiri utekelezaji wa majukumu ikiwemo uhaba wa miundombinu ya madarasa, nyumba za walimu na hosteli za wanafunzi. Aidha, vyuo hivyo vimebainika kuendelea kufundisha mitalaa ambayo haiendani na kasi ya mabadiliko ya dunia,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri: -

- i) Serikali itenge bajeti ya kutosha kwa vyuo vya maendeleo ya jamii vyote nchini itakayoweza uboreshaji wa miundombinu ikiwemo madarasa, vyumba za walimu na hosteli za wanafunzi; na
- ii) Wizara ione namna ya kuandaa mitaala inayoendana na wakati.

g) Uhaba wa Maafisa Maendeleo ya Jamii

Mheshimiwa Spika, KWAKUWA Maafisa Maendeleo ya Jamii wana umuhimu sana katika kuzisaidia jamii katika masuala mbalimbali ikiwemo namna bora ya kuishi ili kuepuka magonjwa hasa yasiyoambukiza ambayo yana gharama kubwa,

NA KWA KUWA, Kuna upungufu wa Maafisa Maendeleo ya Jamii hapa nchini,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali iweke mkakati maalum wa kuongeza Maafisa Maendeleo ya Jamii nchini.

h) Ongezeko la matukio ya ukatili wa kijinsia

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA, kumekuwa na ongezeko kubwa la Ukatili wa kijinsia nchini hususan kwa wanawake na watoto kutoka watu 31,996 mwaka 2016 hadi 43,487 mwaka 2018 sawa na ongezeko la asilimia **35.9**

NA KWA KUWA, madhara yanayotokana na ukatili huo ni makubwa ikiwemo kuumizwa vibaya, kupata ulemavu wa viungo, madhara ya kisaikolojia na hata kupoteza maisha kwa baadhi ya watu,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali kuweka utaratibu wa kuzishauri Halmashauri kutenga fedha kwa ajili ya utekelezaji wa uhamasishaji wa

namna bora ya kupunguza ukatili huo na hata kujikinga na kutoa taarifa katika vyombo husika ikiwemo polisi.

3.3 Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo

a) Baraza la Kiswahili Tanzania (BAKITA)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Lugha ya Kiswahili imeamuliwa kuanza kutumika katika nchi za SADC,

NA KWA KUWA ili lugha hii iweze kutumika vizuri kunahitajika huduma za ukalimani na tafsiri mbalimbali, Ufundishaji wa Kiswahili katika nchi za SADC, pamoja na uandaaji wa mitaala ya kufundishia na kujifunza ambavyo vyote hivi vinahitaji bajeti ya kutosha kuweza kutekelezwa,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali itenge bajeti ya kutosha kwa BAKITA ili iweze kutumia fursa hii na kuhakikisha huduma hizo za msingi zinapatikana ikiwa ni pamoja na kuandaa Walimu wa kutosha wa kufundisha Kiswahili katika nchi ambazo zina uhitaji kama vile Afrika ya Kusini.

b) Changamoto za Usimamizi wa Sekta ya Habari na hususan vyombo vya kurusha matangazo (visimbuzi) kwa njia ya televisheni.

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA imebainika kuwa Sekta ya Habari na hususan vyombo vya kurusha Matangazo (Visimbuzi) kwa njia ya televisheni vinakumbana na changamoto nyingi,

NA KWA KUWA changamoto hizo zimekuwa zikiathiri utoaji wa huduma kwa wananchi,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri yafuatayo: -

- i) Serikali ifanye mabadiliko ya Sheria ya EPOCA ili kuondoa utata wa utendaji kati ya wamiliki wa mitambo/visimbuzi na waandaaji maudhui na hatimaye kuwepo na mazingira ya kibiashara;
- ii) Serikali itafute namna ya kuunganisha teknolojia katika kisimbuzi kimoja ambacho kitawawezesha wataanzania kupata habari kwa urahisi badala ya kuwa navyo vingi kama ilivyo sasa; na
- iii) TCRA isimamie utitiri wa Televisheni za mitandaoni kwa mujibu wa Sheria

c) Ubovu na uhaba wa Viwanja vya Michezo

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA mojawapo ya nyenzo muhimu katika mafanikio ya michezo ni uwepo wa viwanja bora na vya kutosha,

NA KWA KUWA, hali ya viwanja vyetu vya michezo hapa nchini siyo nzuri lakini pia ni vichache hivyo kuathiri sekta ya michezo,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Wizara na TFF kwa kushirikiana na wadau wengine waone namna ya kuboresha viwanja vya michezo na kuanza kujenga vingine ili kuweza kufanya vizuri kwenye ligi mbalimbali.

3.4 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

a) Changamoto za Sekta ya Elimu

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA changamoto za Sekta ya Elimu ni nyingi kama vile Mitaala isiyoendana na soko la ajira, Upungufu wa Walimu wenye ubora, ukosefu wa vifaa vya kufundishia na vitabu, mkinzano wa sera na sheria ya elimu, kukosekana kwa Chombo huru na jumuishi cha

kusimamia na kuratibi Sekta ya Elimu msingi nchini na ukosefu wa mikopo kwa wanafunzi wa NACTE,

NA KWA KUWA, Changamoto hizi zimeendelea kudidimiza Elimu yetu hali ambayo ni hatari kwa Taifa letu,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri iundwe Tume ya Elimu ambayo itapitia upya muundo na mfumo wa Elimu ili kushauri namna bora ya kuenenda na kuwa na Mfumo utakaoendana na mwelekeo wa Dunia.

b) Uanishiaji wa Vyuo (*University Classification*)

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA msingi Mkuu wa Taifa lililo bora ni Elimu nzuri inayotolewa na vyuo mbalimbali vilivyobobea kwenye masuala mbalimbali,

NA KWA KUWA kama nchi bado hatujaweza kuianisha Vyuo hivi kulingana na ubora na elimu inayotoa kama ambavyo nchi za wenzetu zimefanya kwa mfano Marekani,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Wizara ya Elimu ianze kuviainisha vyuo na hatimae kuzalisha watoto wenye ubora unaotakiwa

c) Uhaba wa Walimu wa Elimu ya Awali

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA Msingi bora wa Elimu unaanzia kwenye Elimu ya Awali ambapo Walimu ni nyenzo muhimu sana;

NA KWA KUWA, bado nchini yetu ina uhaba wa Walimu hao wa Elimu ya Awali nchini hali inayofanya watoto kuingia katika Elimu ya Msingi bila kuwa wameandaliwa vizuri,

KWA HIYO BASI, kama Mwanazuoni kutoka Italia Bi. Maria Montesori alivyowahi kusema “*Early Childhood Education is the key to the betterment of society*” Kamati inashauri

- i) Serikali iandae Mkakati Maalum wa kutenga vyo vya kufundisha Walimu wa Shule za Awali; na
- ii) Ikiwezekana Serikali iruhusu upatikanaji wa Walimu wageni wenye Taaluma ya elimu ya Awali kutoka Nje ya nchi ili wasaidie kufundisha watoto wetu na hivyo kuwapa msingi bora wa Elimu kwa maendeleo ya Jamii kwa ujumla.

d) Mitaala kuendana na Mapinduzi ya Nne ya Viwanda

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine Kamati inatoa ushauri juu ya Mitaala kuendana na Mapinduzi ya Nne ya Viwanda.

Mheshimiwa Spika, KWA KUWA dunia inaenda kuendeshwa kwa teknolojia ya hali ya juu ambapo roboti na mitambo ya kisasa itakuwa inafanya kazi zaidi kuliko nguvu ya binadamu na kwa ujumla mfumo wa maisha ya mwanadamu utabadilika,

NA KWA KUWA kama nchi bado mitaala yetu haijielekezi katika kutoa elimu inayoendana na Mapinduzi ya Nne ya Viwanda,

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Wizara kuanza kuboresha mitaala yetu ya elimu ili ilenge zaidi katika kutoa elimu itakayosaidia kuendana na mapinduzi hayo.

e) **Vyuo vya Ufundi**

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mipango ya nchi yetu ni kwenda kwenye Uchumi wa Kati wa Viwanda ambao unategemea sana uwepo wa mafundi ambao wanazalishwa na vyuo vya ufundi,

NA KWA KUWA bado Vyuo vyetu vya ufundi hajiwazeshwa vya kutosha kuweza kuzalisha wataalamu hao kutokana na utamaduni uliojengeka wa wanafunzi kukimbilia masomo ya digrii katika Vyuo Vikuu,

KWA HIYO BASI Kamati inashauri,

- i) Serikali iwekeze na kuboresha Vyuo vya Ufundi nchini ili viweze kuzalisha mafundi wa kutosha watakaosaidia katika kuendesha viwanda vyetu nchini; na
- ii) Serikali iangalie Sera na Sheria zetu na kuzifanyia maboresho pale itakapobidi ili Mikopo ya Elimu ianze kutolewa kwa wanafunzi wa vyuo vya ufundi ili wanafunzi wengi zaidi waweze kujiunga. Naibu Waziri wa Elimu wa China Lu Xin mnamo mwaka 2014 wakati wa Kongamano la Viongozi wa Vyuo Vikuu alitangaza uamuzi uliofikiwa wa kubadili Vyuo vikuu (Universities) 600 ambavyo ni nusu ya vyuo vikuu walivyonavyo (1200) kuwa Vyuo vya Ufundi (Polytechnics). Lengo ni kupunguza idadi kubwa ya wanafunzi wenye digrii ambao wanagombania ajira zinazofanana ili kuzalisha wataalamu hao wa ngazi ya kati ambao ndiyo wanahitajika kwenye uchumi wa viwanda.

f) **Tuzo ya Udhamini wa masomo (Scholarship)**

KWA KUWA kuna wanafunzi wengi wanaomaliza kidato cha sita na kufanya vizuri,

NA KWA KUWA wanafunzi hao wengine wamekuwa hawana uwezo wa kwenda kusoma katika vyuo vizuri na hivyo kuishia mitaani au vyuo vya kawaida tu hapa nchini.

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri Serikali ione namna ya kuanzisha tuzo ya udhamini kwa wanafunzi wanaofanya vizuri katika mitihani yao ya kidato cha sita na kuwapeleka katika vyuo bora duniani kama Havard. Hii itasaidia kuongeza Morali kwa wanafunzi wengine lakini pia kuwa na Taifa lenye watu wenye *exposure* na elimu bora.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, kipekee naomba nikushukuru kwa mara nyingine kwa kunipa fursa ya kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu Taarifa hii ya Mwaka ya Kamati ambayo ni ya mwisho katika Bunge hili la 11. Napenda kukupongeza kwa uongozi shupavu ambao umeuonyesha katika Bunge hili. Aidha, napenda kumshukuru Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kuliongoza vyema Bunge letu Tukufu.

Mheshimiwa Spika, napenda pia kuwashukuru Mawaziri tunaofanya nao kazi ambao ni Waziri wa Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto Mhe. Ummy A. Mwalimu (Mb), Naibu Waziri Mhe. Dkt. Faustine E. Ndugulile (Mb), Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, Mhe. Dkt. Harrison G. Mwakyembe (Mb) na Naibu Waziri Mhe. Juliana D. Shonza (Mb), Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia Mhe. Prof. Joyce L. Ndalichako (Mb) na Naibu wake Mhe. William T. Ole Nasha (Mb) kwa ushirikiano mkubwa ambao wamekuwa wakiutoa kwa Kamati. Pamoja nao, napenda kuwashukuru Makatibu Wakuu wa Wizara zote tatu na Watendaji wote wa Wizara hizo kwa utendaji mzuri ambao umekuwa ukiwezesha pia utekelezaji bora wa majukumu ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Makamu Mwenyekiti wa Kamati Mhe. Juma S. Nkamia, Mb kwa ushirikiano anaonipa katika kutekeleza majukumu yangu. Kwa namna ya pekee kabisa napenda kuwashukuru sana Wajumbe wa Kamati yangu kwa imani waliyokuwa nayo kunichagua kuwa

Mwenyekiti wa Kamati na kunipa ushirikiano mzuri ambao umesaidia katika utendaji kazi wangu na wa Kamati.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwatambua Wajumbe wa Kamati kama ifuatavyo:-

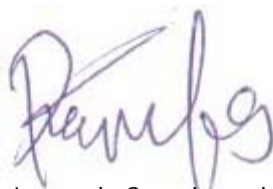
1.	Mhe. Peter J. Serukamba, Mb	Mwenyekiti
2.	Mhe. Juma Selemani Nkamia, Mb	M/Mwenyekiti
3.	Mhe. Salma Rashid Kikwete, Mb	Mjumbe
4.	Mhe. Peter Ambrose Lijualikali	Mjumbe
5.	Mhe. Joseph Osmund Mbilinyi, Mb	Mjumbe
6.	Mhe. Rose Cyprian Tweve, Mb	Mjumbe
7.	Mhe. Grace Victor Tendega, Mb	Mjumbe
8.	Mhe. Bernadeta K. Mushashu, Mb	Mjumbe
9.	Mhe. Vicky Paschal Kamata, Mb	Mjumbe
10.	Mhe. Deogratius Francis Ngalawa, Mb	Mjumbe
11.	Mhe. Amina Nassoro Makilagi, Mb	Mjumbe
12.	Mhe. Kabwe Zuberi Ruyagwa Zitto, Mb	Mjumbe
13.	Mhe. Susan Anselm Lyimo, Mb	Mjumbe
14.	Mhe. John Peter Kadutu, Mb	Mjumbe
15.	Mhe. Mgeni Jadi Kadika, Mb	Mjumbe
16.	Mhe. Khamis Yahya Machano, Mb	Mjumbe
17.	Mhe. Khalifa Mohamed Issa, Mb	Mjumbe
18.	Mhe. Mch. Dkt. Getrude P. Rwakatare, Mb	Mjumbe
19.	Mhe. Selemani Said Bungara, Mb	Mjumbe
20.	Mhe. Jaku Hashim Ayoub, Mb	Mjumbe
21.	Mhe. Joseph Leonard Haule, Mb	Mjumbe
22.	Mhe. Oscar Rwegasira Mukasa, Mb	Mjumbe
23.	Mhe. Maulid Said Mtulia, Mb	Mjumbe
24.	Mhe. Hawa Abdulrahman Ghasia, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kipekee zaidi napenda kuwashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge wakiongozwa na Katibu wa Bunge Ndg. Stephen Kagaigai, kwa ushirikiano ambao Kamati imekuwa ikiupata wakati wote. Aidha, namshukuru Kaimu Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Michael Chikokoto, Mkurugenzi Msaidizi wa Kamati Ndg. Gelard Magili, Katibu wa Kamati Ndg. Pamela Pallangyo na Ndg. Catherine Kltutu kwa kuratibu vyema shughuli zote za Kamati na kuhakikisha Taarifa hii inakamilika kwa wakati.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, naomba sasa kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee na kuikubali Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii, pamoja na Maoni, Ushauri na Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Peter Joseph Serukamba, Mb

MWENYEKITI

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HUDUMA
NA MAENDELEO YA JAMII**

6 Februari, 2020